

PevnostCon - fantastická matějská

Protože jsem neměl na tuto stránku, obvykle věnovanou dění ve fandomu, žádný text, ono také co podnikat v tom prázdninovém horku, vydali jsme se s Michaelou do dalekého Zlíchova, tuším už na pátý (pro nás ovšem první) PevnostCon. Cesta se dala celkem vydržet, vyrazili jsme zhruba v době oficiálního za-

čátku akce a po třech zastávkách našeho trolejbusu a zhruba pětadvaceti zastávkách tramvaje dvacítky nás tato vyložila pár kroků před areálem T. J. Sokol Zlíchov.

Vyplázi jsme osm stovek, vyptali se, kde se vyhlašuje *Vidoucí*, ukázalo se, že v tom nejbližším stanu, který se v tištěném programu (ten jsme vedle pásky na ruku dostali po zaplacení vstupného) skrýval pod názvem Literární stage.

Ve stanu bylo o něco menší horko než venku, čepovali tam pivo a malinovku, a navíc tam byl Tom Štípský za pultem Komárova létajícího knihkupectví, takže jsem usoudil, že asi nebude mnoho důvodů vydávat se odsud někam daleko.

Vedle nás si na pivní lavičku sedla Tes z Časlavské, kterou jsem trochu uvedl do dějin Vidoucího.

Než jsme se rozkoukali, bylo poledne a Martina „Dari“ Antonínová v koženém kostýmu jakési Satanely přivítala tři grácie na improvizovaném pódiu, zprava doleva je představovala takto: porotkyni *Vidoucího* Tess Kovaníkovou, koordinátorku současně Silvii „Alexis“ Čillíkovou, a nakonec Lenku „Cellindru“

Weingartovou. K Dari se nedostala informace o její funkci, a tak se Lenka musela představit sama jako ta krásná asistentka, co předává ceny. A Alexis ještě dodala, že se také stará o web (<https://vidouci.cz/>).

Tess pak krátce zahovořila o historii ceny, o způsobu hodnocení a o tom, že každý autor dostane slovní ohodnocení své práce, přičemž několikrát zdůraznila, že v posudcích nesmějí být sarkastičtí. Zeptal jsem se na to Cellindry a ta mi vysvětlila, že to některým autorům nedělalo dobře. Dnes se organizátoři *Vidoucího* snaží porotce vzdělávat, mají pravidelné videohovory, manuál jak hodnotit, co psát do hodnocení a jak konstruktivně přepsat větu „nepište nám

a pokud možno nepište vůbec“ a podobně. :)

Pak nastalo předávání věcných cen, pro páté až druhé místo sestávajících z diplomu a knižních odměn, oceněny byly povídky:

- na 5. místě: *Ztracená duše* od Patrika Krupičky,
- na 4. místě: *Farorská anabáze* od Lucie Hřebečské,
- na 3. místě: *Žhnoucí* od Aleše Jeremiáše Šumpíka,
- na 2. místě: *Mistr ostrého meče* od Tomáše Laubeho.

A konečně došlo na první cenu, pro kterou si šla před námi sedící Adéla Věchetová Kalousková za povídku *Ve své kůži*.

pokračování na str. 8

OBSAH

PevnostCon - fantastická matějská	1	O trojí pravdě	22
Čtenářův průvodce po Interkomu	2	Kafka zemřel před sto lety	23
Hvězdný bulvár	3	Poslední člověk na Zemi	25
Poslední odbočka na Babylon	14	Časem s vědou - září	26
Pavel Houser: Grébovské motyky	15	Nesmrtelnost mladého Werthera	27
Vypálení Los Angeles	16	Časem s vědou - říjen	28
Děsivé horory Ramsey Campbella	18	Něco z Batmana	29
Sekora to nemá lehké ani po smrti	19	DOGMA	30
Microplastic People of the Universe	19	Z Vetřelcova rodinného alba	31
William Gibson: Působnost	20	O Stříbřitělesklý halmochron	32

Čtenářův průvodce po Interkomu

K obsahu tohoto čísla

Bohatá sklizeň, která pomohla nastartovat vydání minulého čísla, se bohužel neopavovala, takže ještě na začátku povodní zbývalo pár prázdných stránek, a během katastrofy nečekaných rozměrů celkem pochopitelně měli i naši přispěvatelé docela jiné starosti, potažmo mysleli na jiné věci. Takže jsme vařili hlavně z toho, co se minule nevešlo, velký dík patří zejména Jirkovi Gruntovi. Světlou výjimkou je filmové *DOGMA* Filipa Gotfrida, které se vás pokusí odradit od návštěvy rekordního množství filmů. A samozřejmě nejspolehlivější přispěvatel a redaktor vědecké rubriky Franta Houdek, vedle stejné spolehlivého recenzenta Ivo Fencla.

Naštěstí se prázdninová ospalost neprojevila i v intenzitě společenského života, takže nám docela nabyl Bulvár, na dovolenou spojenou s každoročním shromážděním českých diplomatů v Praze přijel z Los Angeles Jaroslav Olša, jr., aby mezi jiným přivítal svou novou knihu, více o ní najdete na straně 32, a na konci prázdnin se v Česku objevila japonská bohemistka Kiyomi Hirano.

A samozřejmě, jak jste si jistě všimli, proběhl na Zlíchově už pátý PevnostCon, kde jsme se s Michaelou účastnili hlavně literární linie včetně předávání ceny *Vidoucí*, ale dělo se toho tam mnohem více.

V rubrice Britská konzerva začíná série esejí, která se bude zabývat literaturou o Los Angeles, počínaje klasickými romány a literaturou faktu a konče detektivkami, sci-fi a komiksy. Petr Svoreň jr. tak literárně prozkoumá nejzajímavější město světa (koneckonců tam prodlévá i padlý anděl Lucifer) ze všech možných úhlů pohledu.

Pozornému čtenáři neuniknou ani fejetony Jaroslava Veise a Jana Zrzavého a pro filmové fanoušky přinášíme z Týdeníku Echo úryvek eseje Ondřeje Štindla o pětačtyřiceti letech s Větelcem, ano, tolik času už uběhlo od premiéry toho prvního a nejlepšího dílu. Čtete a nezapomeňte, že ve vesmíru váš křik nikdo neuslyší.

Na poslední straně přinášíme nejen výsledky 35. ročníku soutěže O Stříbrítělesklý halmochron, ale také nominace Ceny Karla Čapka v právě aktuálním ročníku 2023–2024.

Zdeněk Rampas

Předplatné i doplatné na 2024

Jak jsem už vícekrát napsal, ani Interkomu se nevyhnula zdražovací spirála a musíme proto zvednout předplatné do ČR na **500 Kč**. Platit lze přes konto u Fio banky, které má tu výhodu, že bez poplatků umožňuje poslat peníze i slovenským předplatitelům. Takže pro platbu z ČR použijte číslo konta: **2700397108/2010** a pro platbu ze SR IBAN: **SK89 8330 0000 0027 0039 7108** (platbu zadejte jako vnitrostátní převod v Eurech). Tedy **500 Kč** (respektive kvůli zvykanosti pohrobků Československé pošty **33 Euro**, podle momentálního kurzu), pokud si nejste jisti, jak na tom jste s platbou za minulý ročník, napište mi. Rovněž se ozvěte, pokud vám stačí odebírat *Interkom* elektronicky, takhle jej dostanete o několik dnů dříve než poštou. **ZR**

Odposlechnuto

Jedna levicová hydra, která chodí do škol přednášet dětem, jak se prcá, si stačila z rozpočtu ukrojit víc, než já tam na daních jako malý podnikatel odvedu za deset let.

Bratříček o Konsentu

Ústavy a zastaralé mezinárodní smlouvy a úmluvy brání Evropanům, aby prostřednictvím voleb změnili, co se jim ve věcech veřejných nelíbí.

Bratříček

To časem zřejmě povede ke vzniku policejních států nebo revolucí, nejspíše v tomto pořadí.

Grob

interkom

INFORMAČNÍ SERVIS ČESKOSLOVENSKÉHO FANDOMU

číslo 9-10/2024 (375)

Adresa redakce

INTERKOM

Letecká 6, 161 00 Praha 6, ČR

e-mail: zrampas@gmail.com

<http://interkom.vecnost.cz>

Šéfredaktor

Zdeněk Rampas, MCL

Grafická redaktorka

Kristýna Benediktová

Redakční kruh

Franta Houdek, Jan Vaněk jr.

a Michaela

Autoři tohoto čísla

Ivo Fencl, Jiří Grunt, František Houdek, Richard Klíčnick, Jára Mikovec, Pavel Mikuláščík, Zdeněk Rampas, Petr Svoreň jr., Ondřej Štindl, Jaroslav Veis, Jan Zrzavý

Fotografie

Lucie Lukačovičová, Lenka

Weingartová

Sponzoři tohoto čísla

Jiří Doležal, nakl. Epoque, Jiří Grunt, Petr Habala, Jan Haberle, Pavel Kavánek, Daniela Kovářová, Václav Vlk

Vychází nepravidelně.

Uzávěrka tohoto čísla

byla dne 17. 9. 2024

ISSN 1212-9089

Všechny články a recenze

© INTERKOM

Hvězdný bulvár

Odposlechnuto

Česká pošta hledá nového účetního, a toho starého také.

HNIZDO

Díky výpadku Internetu našel po letech svou matku; žila v sousedním pokoji. **GROB**

Další módní tip jsou černé košile. Měl jsem černou košili jako jediný, Italové je nenosí, ale když jsem v ní vyšel ven, nadšeně mě zdravili zdviženou pravicí. **Jarda Houdek z dovolené**

Jeden z mých největších vzorů říkával: „Mé dveře jsou vždycky otevřené.“ – Skvělý chlap; mizerný tesař. **GRS**

Jsme jednu regulaci od lepšího světa a jeden zákaz od ráje na Zemi. **Bratříček**

Karkulka: „Babičko, proč máte tak velké uši, oči a zuby?“

Woke vlk: „Okamžitě nech toho body-shamingu.“ **GROB**

◆ ◆ ◆

● **1. srpna** jsme se dověděli, že Na Břežanku dorazí Franta Novotný, což pro nás bylo dostatečnou vzpruhou, abychom opustili naši útulnou hobbí noru. Franta už vyměnil berle za francouzské hole, takže paráda. Dorazil i Milan Fibiger, celý divý z třiceti ilustrací, které slíbil do nějaké foglarovky, takže se rozhodl nakreslit ještě *Hispaniolu*, loď ze Stevensonova *Ostrova pokladů*. Přinesl si i jedno z prvních českých vydání a hned narazil na to, že popis v textu a ilustrace se dost liší dokonce snad v počtu stěžňů, tak to s Františkem řešili, dokud to Frantu neunavilo a Milana zastavil.

Na Břežanku dorazil i můj mladší synek s Cordym, a když jsem se jim zmínil, že potřebuju ilustraci k povídce Evy Hauserové, vytáhli své chytré mobily a začali s generováním obrázků podle mého vágního popisu. Protože jsem jim do toho mohl mluvit, za chvíli jsem s „jejich“ výtvoří byl spokojenější než s těmi od Tono Stiffela, který mi je posílal z Chorvatska a kterému jsem nechtěl zasahovat

Socha astronoma Williama Herschela, nedávno odhalena v Heršpicích, odkud pocházela jeho rodina. Dílo Jiřího Olšanského

William Herschel
1738-1822
Anglický astronom
objevitel planety Uran
Rodina astronoma
pocházela z Heršpic

do dovolené žádostmi o další iterace. Výsledek jste asi viděli v minulém Interkomu.

Pavel Březina upřesnil oslavu své korálové svatby, nebude to v pátek, leč v sobotu 17. srpna.

● **2. srpna** tiskárna dostala data IK s novým obrázkem a hlásí, že Interkom bude ve středu.

Z Lawi mi přivezli nové PC s Win 11, na který se nedařilo nainstalovat starší CorelDRAW, mořil jsem se s tím přes půl noc a nejspíše tím překročil svou záruční lhůtu, protože od té doby mi není nejlépe.

Nakladatelství *Epocha* by k posouzení knihy Edny Binkowské o Čechách, kteří na Filipínách bojovali proti Japoncům, potřebovala rukopis v PDF. Autorka mi napsala, že zatím neposlala PDF své knihy, protože dosud neobdržela copyright od Kongresové knihovny USA.

● **3. srpna** po poledni se počítač vrací zpět do Mladé Boleslavi a já mířím do postele.

● **4. srpna** abych alespoň něco udělal, rozeslal jsem Interkom zahraničním předplatitelům (samozřejmě jen v PDF). A tento den také Jarda Olša, jr. neoslavil své šedesátiny. Sakryš, nikdo nemládneme.

● **5. srpna** jsem začal číst knihu *2184 – Pád Kaspické republiky*, docela zajímavé, svět řízený umělými inteligencemi Konfuciem, Georgem a Athénou ☺.

● **6. srpna** píše Františka Vrbenská, čím ji a její rodinu osud trestá. Tak jsem jí slíbil porotcování humoristických knih pro Cenu Miroslava Švandrlíka, abych alespoň nějak pomohl.

● **7. srpna** čtu, že vídeňský koncert Taylor Swift byl zrušen kvůli hrozbě teroristického útoku. (Nedáme si vzít svůj způsob života, pamatujete?) Protože jsem jméno této zpěvačky v poslední době několikrát zaslechl, dost se mluvilo o zneužití její podoby pomocí AI, vyhledal jsem si její práci na YouTube a chvíli poslouchal. Zdá se, že to bude nějaká tajná reakcionářka, nechodí oblečená v šatech z telecích steků, nečetl jsem, že byla v mládí zneužívána, netrpí genderovou dystofií, ani okatě nedemonstruje potřebu svrhávat kapitalismus či patriarchát. Že by její celosvětová popularita přýštila právě z toho, že se (na dnešní poměry) jeví jako skoro normální?

● **8. srpna** se u nás na chvíli zastavil redaktor vědecké rubriky Franta Houdek. Dali jsme řeč o Zrzavého fejetonech a návštěvě muzea nočníků ☺

Okolo poledne telefon, o kterém se později ukázalo, že patří Vilému Dojivovi. Spletl jsem si ho s Petiškou nejmladším a málem jsem Viléma odradil od návštěvy líčením množství knih, které by si měl odnést. Nakonec se vše vysvětlilo, Vilém se večer zastavil, hodinku jsme pokecali, já mu vnutil balík knih pro Radka a něco pro celou rodinu a vše dobře dopadlo.

Odpoledne mě Richard Podaný požádal, zda bych nezkusil převést Bacigalupioho román *Navola* z PDF do Wordu. Pokud vás nezajímají technické podrobnosti, přeskočte označené `<PDF_Postscript>` Věc se zdála celkem jednoduchá, ale brzy se ukázalo, že jsou v tom háčky zvané ligatury, česky slitky, konkrétně Th, ff, fi, ffi a ffl. A ty při převodu zmizely a alespoň u prvního slitku asi tušíte, že byl v textu dost často, ostatní ale také... I převedl jsem PDF do lidsky čitelného Postscriptu a slitky nahradil dvěma či třemi příslušnými znaky. Pak Postscript převedl do PDF a to konvertoval do Wordu. Výsledek nebyl valný, protože se ukázalo, že vstupní PDF generoval nějaký úchylný Macintosh, který na začátku každé stránky nově definoval reprezentaci těch slitků nějakým oktálovým číslem. Čili na každé straně jsem sentencí ffi musel nahrazovat něco jiného, obvykle \128 nebo \129. Ale ani správná náhrada ligatur nestačila, protože InDesign, kterým to bylo vysázeno, dbal na estetické proklady mezi znaky, takže všem předepsal přesné umístění na řádce, tedy například textu *The Callarino* odpovídá 11 čísel, první umísťuje Th, druhé e, třetí C, atd., ovšem po náhradě Th znaky T a h první číslo umístilo T (to bylo ještě v cajku), druhé h (tam co bylo e), třetí e na místo C, atd. Zkrátím to, předpokládám, že to může zajímat tak dva čtenáře a těm to bezpochyby vylíčím dříve, než tento IK vyjde. Nakonec jsem vše nějak vyřešil, ale na některých stranách se ve Wordu tvrději místo *The* nebo *That* objevovalo *he* nebo *hat*. A to byla výzva, kvůli které beru podobné úkoly. Nakonec šlo o to, že Macintoshí představa o šetření sice zahrnovala definici fontu na každé straně, ale v tom fontu byla jen ta písmenka, která se na dané straně vyskytla, a představte si, že na některých stranách bylo velké T jen zakamuflované v ligatuře Th, takže tam jeho definice nebyla potřebná a mně pak chyběla. Před čtyřiceti roky by mi to asi došlo hned, takhle jsem měl postaráno o zábavu na celý večer. `</PDF_Postscript>`

● 9. srpna je PDF Bacigalupioho už celkem použitelné. Také dnes proběhl pohřeb Karla Sýse, zajímavé o něm (pohřbu i Karlovi) píše Týdeník Echo. Ale asi až příště...

Kapten Hunt se mě zeptal, jak to bylo s Karlem Sýsem a jeho vztahem k SF v osmdesátkách. Musím o tom něco napsat.

Odpoledne k nám přijela moje matka a já nevím, jak si sednout, nějak mě vzala záda.

● 10. srpna píše Roman Hruška: *Zdravím všechny. V rámci série Postavy Roberta Howarda jsem udělal video o Conanovi. Rozebírám v něm nejen jeho historii, ale i jeho přesah do filmů, televize a her. Video najdete zde:*

<https://www.youtube.com/watch?v=8vcvXNDT5KmA>

Ale chtěl bych od vás upřímné zhodnocení. Mám v této sérii pokračovat, nebo se to nedá poslouchat. S pozdravem Doktor

● 11. srpna se u nás následkem matčiny přítomnosti sešla část rozšířené rodiny. Napadlo mě, že to byla hezká ukázka naší de-

mografické situace, česky katastrofy. Moje matka (sama ze čtyř) má čtyři děti, ty ji obdařily třinácti vnoučaty, z nich má alespoň deset už přes třicítku, někteří spíše ke čtyřiceti rokům, a všechna ta vnoučata mají dohromady pět dětí, všechno holky. Pravda, další dva kousky jsou ještě na cestě, ale co jsem zaslechl, tak také křivochalky. A nečekejme, že to v Česku zachrání Ukrajinky, dvě ze čtyř matek těch pravnoučat už z východu pocházejí.

A nepůjde asi o náhodu, ta naše přízeň je pěkně sociálně stratifikovaná, od dělníků a prodavaček až k houfu stavebních inženýrů a ajfků.

Večer Pavel Kosatík rozeslal pozvánku na křest *V odlesku Hollywoodu* a dorazily texty Velké knihy k padesátinám Viktora Janiše.

● 12. srpna jsem chtěl pracovat na Velké tajné knize, ale osud si to nepřeje, nejdříve na mě padla ospalost, vstával jsem před devátou, pak se za matkou přijela podívat má sestra s jednou ze zmiňovaných vnuček (Eidalinou), pak se zjistilo, že zítra je odvoz bioodpadu, takže jsme stříhali plesnivé listy našich tykvoovitých, a když už jsem se chystal na práci, ozval se Jarda Olša, že je čas probrat chystané projekty (*Bradburyho stíny*, anglickou knihu o Breuerovi, Worldcon v Seattlu a LA). Také se byl podívat v pražských ateliérech, kde se natáčí *Nadace*. Schválně jsem mu pustil jeden díl a hned poznal kosmickou loď, ve které se Sebastianem seděli. V jedenáct hodin ještě nic nedělám, píšu tenhle zápis, ale do dvou ráno je ještě chvíle času.

● 13. srpna se zastavil Standa Čermák se svou knihou překladů detektivních povídek Jacka Ritchieho, takhle připraveného editora a tak propracovaný seznam dotazů ke knize jsem ještě neviděl, smekám.

Kdy já se dostanu k té své: *Zdeněk Rampas doporučuje* ☺, že bych si ji ydal k sedmdesátinám?

Slovenská úvaha

Poslouchám rozhovor Barbory Tachecí a Arpáda Soltésze, slovenského novináře a spisovatele.

Současné dění na Slovensku vysvětluje tím, že společnost je zde založená na kmenovém tribalistickém principu. Když něco potřebuješ, je třeba probrat seznam příbuzných a známých, a někdo z nich určitě zná někoho, kdo to zkrátka nějak „vybaví“. Ve světě platí, že každý zná každého přes řetězec maximálně čtyřech známých, na Slovensku (prý) stačí dva. Navíc jsou prý slovenské instituce právního státu dvě stě let za těmi českými. Sluňičkářský novinář to bere jako dostatečné vysvětlení...

Tedy ne že by na tom něco nebylo, dalo by se tím vysvětlit fungování Slovenského státu, kde se (po vyhnání českých kmenů a vyvraždění židovských) žilo celkem dobře, dokud ruský partyzánský velitel předčasně nezahájil SNP tím, že nechal postřílet zajatý německý štábní vlak, který se vracel z návštěvy v Rumunsku. (Těžko říci, zda jen na základě inherentního ruského hovadismu, nebo měl rozkazy shora.) Odpovídala by tomu i relativně mírnější forma normalizace po sprátené okupaci (ač jsi, soudruhu, ohavný revizionista, hlavně jsi Slovák, než se přezene nejhorší, moc se neukazuj, my tě hledat nebudeme...).

A dnešní progresivistický pokus nahradit osvědčené a funkční uspořádání občanské, rozuměj kmenové, společností západním systémem aktivistických neziskovek a nevládek musel vyděsit většinu společnosti tak, že jim Fico a jeho klika připadal méně nebezpečný.

● **14. srpna** za mou matkou přijel další příbuzný Honza Kreuter, také jsme ho neviděli několik let, a zastavili se u nás i Míkovcovi, Sargo napsala o Hollywoodu na Kosmas pár pochvalných slov, ale měli jsme toho tolik k povídání, že jsem jí poděkoval až dodatečně.

● **15. srpna** mi dopoledne z Kosmasu dopravili knihy, které mi docházejí v příručním skládku, a naopak si odvezli ty, které v době inventury nemohli přijmout.

Odpoledne vyrazím k Průhonu za syny Evy Hauserové Jakubem a Honzou a Cyrilem Šimsou, abychom se společně zúčastnili notářského vypořádání Eviny závěti. Dověděl jsem se mezi jiným, že jí s její přípravou pomohla Daniela Kovářová. Vypořádání všech podrobností a výroba závěrečného dokumentu musela být úmorná a otravná práce (nedělají to ovšem zadarmo, že), ale přitom taková, že by jí Al zvládla za milisekundu. Bude to ještě legrace, až to přijde.

Pak jsme vyrazili hledat hospodu, kde by se dalo zavzpomínat na Evu a nějak dnešní akt mentálně zpracovat. Honza to odůvodnil tím, že když asi rok před Evou zemřel bývalý Evin manžel František, tak mu po otci zbylo v ruce jen podobné lestro, jaké jsme před pár minutami dostali, a že by nechtěl, aby měl i u mámy podobný pocit. S pomocí navigace jsme našli nějaký trochu hipsterský podnik, kde jsem si dal tamní malinovku, a s Jakubem jsem probral osud Evina SF archivu – také případně Památníku písemnictví.

Pak jsme se rozešli, já obtěžkán knihami zajel do Městské knihovny, kde jsem ochotným vrátným zanechal povinné výtisky, byl to jeden těch teplotních 30+ dnů, a i těch pár kilo (*Fotografické každodennosti* a *Marthware* jsou celkem mackové a dalších pět knih také každá přidala pár deka) mě docela zmožilo, už také nevydržím všechno. Naštěstí na zahrádce Břežanky bylo docela sněžitelně a půllitr kofoly mě postavil na nohy.

Na stránkách Tritonu večer čtu, že 31. ledna 2025 by do kin mělo zamířit filmové zpracování knihy Mickey7 (film ponese název Mickey17) s Robertem Pattisonem v hlavní roli. Knihu *Mickey7* jsem nedávno dočetl, autor

z toho námětu mohl dostat více, vytěžit filozofické problémy identity při přenosu zálohované paměti, ale třeba to bude jádrem filmu.

● **16. srpna** makám na knize česky napsaných povídek M. Breuera, s jejich shromážděním pomohl Franta Hlouš, a Jarda Olša, jr. zase sestavil bibliografii jejich zahraničních vydání se zvláštní zálibou v ruských a japonských zdrojích, zpracování té bibliografie bylo tak vyčerpávající, že jsem se v sobotu probral až někdy okolo půl jedenácté (dopoledne).

ON píše o slovenské otázce: Po pádu komunismu Slováci rozbili zavedenou a ve světě respektovanou společnou republiku a do čela posadili velkohubého hulváta Mečiara. Teď mají Roberta Fica, který jako by mu z p*dele vypadl. Sledujeme to s mírným úžasem a také s pocitem uspokojení, že už to není náš problém. Šílená je vstřícnost Slováků k Rusům. Zdá se, že sklon lisat se k nepříteli je jakési slovenské *špecifikum*. Ficovo Slovensko miluje Maďarsko, toužící obnovit Velké Uhry, a náš ze Slovenska importovaný budoucí premiér Andrej Babiš se kamarádí s německými a rakouskými nacionalisty, kteří po nás chtějí zrušení Benešových dekretů a jaderné energetiky. Inu, *špecifikum*. Ze *špecifik* ale nevypadne ani slovenská *opozícia*. Dokud byla ve vládě, měla v čele Matoviče, u kterého není jasné, zdali je to větší kretén, nebo šílenec.

Korálová svatba

● **17. srpna** okolo druhé se ukázal mladší syn s Dagmar, chvílku pohovořili s babičkou a byl čas odjezdu k Pavlovi a Ivoně Březinovým. Ti nás pozvali na oslavu pětaticátého výročí svého sňatku. Pro jistotu jsme objednali taxi pro čtyři lidi, a tak jsme se do Podolí dostali v pohodlí i s četnými zavazadly. Já mezi jinou produkcí *Nové vlny* donesl číslované vydání *Hvězdných her* s číslem 89. To byl (pro čtenáře líné počítat uvádím) rok oslavovaného sňatku. Ivona, dnes známá autorka dětské literatury, mi připomenula mou úlohu v celé věci. Jako mladá básnička z Ústí se zájmem o SF témata projevila touhu zúčastnit se Parconu v Pardubicích. Asi se ozvala pozdě, tak jsem jí poradil přijet se spacákem, že se to na místě nějak zařídí. Když se pak ke mně přihlásila, zrovna jsem (ostatně jako na všech conech) musel něco hrozně důležitého zařizovat, a tak jsem popadl okolodoucícího Pavla Březinu, ať se o slečnu Karáskovou postará. A postaral se; dnes se zamýšlela nad tím, jak jiný by byl její život, kdybych o totéž požádal rovněž v tu chvíli na mís-

tě přítomného Pavla Kosatíka. Ale mám dojem, že ten byl tehdy už nějaký čas ženatý ☺.

Na terase zajímavé, ve svahu postavené Březinovic haciendy jsme vedle příbuzných Pavla a Ivony našli obvyklé čtvrtěční osazenstvo Břežanky, Frantu Novotného, Vláuďu Kejvala (i on zatoužil po číslovaném výtisku knihy a domluvili jsme se na čtvrtku v hospodě), Richarda Šusta a Cordyho. Chyběl nám tam Pagi, o kterém jsme se dověděli, že chtěl přijít pěšky, podcenil slunce a (de)hydrataci a cestou sebou fláknul. Naštěstí ho felčaiři dali rychle do cajku a Cordy ho, někdy mezi řízky a panenkou v anglické slatině, přivezl, protože Pagi chtěl jít opět pěšky až z Thomayerky...

Mezitím došlo i na dary ostatních, nemohu nezmínit model dreadnoughtu od Franty, nějaké rostlinky na vylepšení zahrady, a hlavně úžasnou kytičku uvitou z uzenářských výrobků. Časem došlo i na dort ozdobený „realistickými“ draky z marcipánu.

Následovala prohlídka části domu, hlavně Pavlovy zašívárny, já ocenil velkou knihovnu s knihami v jedné řadě, Michaela zase dvě podzemní nádrže na dešťovou vodu a k nim příslušející strojovnu.

Protože čtvrtěční chlapi vedli obvyklé povídání, které už znám z Břežanky, přidal jsem se k tuším že Štěpánovi v tričku WarHorse Studia. Dost zajímavě vyprávěl o AI, familiárně neuronce, ale byla to spíš přednáška než debata, takže se mi chvílemi zavírala očka. Naštěstí se našla i chvilka na popovídání s oslavenkyní, která s Pavlem chvilku dělala Interkom, než jsem převoznické veslo dostal do ruky já. Asi jsem o IK mluvil příliš dlouho, protože po chvíli Ivona odběhla něco zařizovat. ☺

Mezitím se mládež ulila o patro výš k whisky a čtvrtěčníci, vesměs pánové vyššího věku, se začali zvedat k odchodu, tak jsme se k nim před devátou přidali. Ukázalo se, že Pavel nebydlí až tak nedostupně, a za chvíli jsme byli na Budějovické...

Po půlnoci zahrál mobil, že mi O2 uložilo na web MMSku od Pavla Březiny, napadlo mě, že mi takhle rychle posílá nějaké fotky z dnešní oslavy, ale kdež, stálo tam: *Ahoj Zdeňku. Připomínám zítra v 16:00. Adresa: atd...*

● **18. srpna** se vzpomínám na včerejška a pracuju na sazbe bibliografie Breuerových překladů, je to hnus, velebnosti, plno tureckých, azbuckých a japonských znaků.

Rovněž se konala průtrž mračen, během které se na babičku přijel podívat vnuk Milan Pavlíček, kdysi překladatel Star Wars. Před povídáním jsme ho museli převléknout do suchého a zahřát...

Honza Vaněk na NYXu hlásí, že dnes ve věku 91 let zemřel Konstantin Zagorskij (1933–2024), ruský filmový scénograf, který se podílel na filmech *Moska-Kassiopeia* (1973), *Cesta*

vesmírem (1974), *Per Aspera Ad Astra* (1981) a na dětských fantasy filmech.

● **19. srpna** je od rána docela chladno, včerejší přivalový déšť konečně zchladil ovzduší, i když si dům uchovává stále tak pětadvacet stupňů. V sobotu narychlo svolaný večírek se nakonec i následkem ochlazení hodil jen Filipovi, Haně, Bidlovi a Honzovi Vaňkovi. Ale ještě před nimi přijela skorosnacha Dagmar a Jarda Olša, jr. Míša po dopoledním vypravování mé matky domů odpadla, a tak se velmi hodila spousta jídla, kterou přivezl Bidlo. Nakonec ani na šipky nedošlo, nejprve jsme poslouchali, co je nového v zahraniční i domácí politice a o dalších projektech pana generálního konzula (občas proloženo Bidlovou historkou o tom, jak koupil málo kytu), a potom, co Jarda odkvačil za další práci, jsme si zabalení v dekách povídali skoro do jedenácti.

20. srpna před rokem zemřel Klingon Daneš a před 134 lety se narodil H. P. Lovecraft, žádný z nich to v životě neměl lehké.

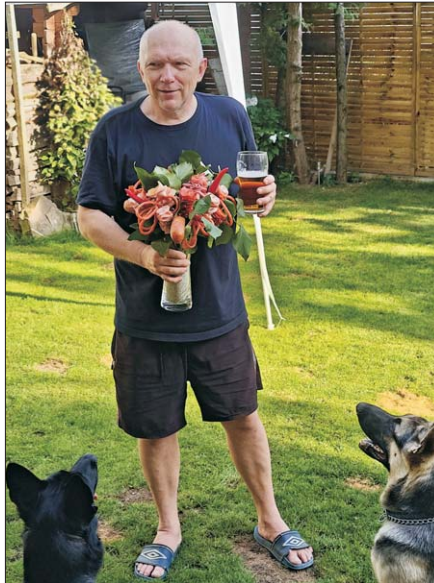
Odpoledne se má zastavit Honza Vaněk jr., aby alespoň dodatečně opravil nějaké překlady v knize o konzulátech na západním pobřeží *V odlesku Hollywoodu* a okolo půl páté má přijet japonská bohemistka Kiyomi Hirano. Nakonec dorazili oba stejně, probrali jsme třetí svazek japonských antologií české SF a fantasy, ten by měl mít okolo čtyř set stran a já si podle už vytištěné povídky udělal představu, kolik českého textu se do toho rozsahu vejde. Zatím jsem poslal už asi 380 japonských stran, takže zbývá vybrat poslední povídku.

Kiyomi má docela nabitý program, ale našla čas poslední den před odjezdem, takže jsme hned domluvili s Vilmou večírek na sobotu před koncem prázdnin a doporučili Kiyomi nějaké kulturní akce, kdyby vyšetřila trochu času.

● **21. srpna** píše Carleton Bulkin, dokončuje překlad sbírky starší české SF a objevil jistý zmatek u povídky Jana Weisse *Poselství z hvězd*, která poprvé vyšla ve sbírce *Barák smrti* (1927). V Legii je ale uvedena jako rozhlasová hra. S pomocí Honzy Vaňka jr. jsem nakonec dospěl k následujícímu závěru:

V poznámce autora pro knihu Bianka Braselli, dáma se dvěma hlavami (1961) *Weiss píše, že do* Bianka Braselli, dáma se dvěma hlavami *zařadil povídku* Poselství z hvězd, *ale v obsahu je uvedeno* Apoštol. *Tehdy asi došlo k přejmenování* Poselství z hvězd *z Baráku smrti (1927) na Apoštola, že jde o stejné texty, jsem ověřil. A od té doby to tak vychází, ostatně v následujících knihách často píšou, že text povídek převzali z* Bianka Braselli.

Dnes máme 56. výročí ruské okupace, píšu ruské, protože její motivy jsou stejné jako u dnešního vpádu na Ukrajinu. Pocit ohrožení spojený s přesvědčením, že si Rusko zaslouží být velmoc.

Šestapadesát let, to to uteklo, vzpomínám si, že jsem dalších deset či více let o každé události přemýšlel, zda to bylo před nebo po (okupaci).

● **22. srpna** Míša zatoužila po kultuře, co je platno, že práce čeká, dopoledne jsem stihl připravit sotva jednu e-knihu. Nejdříve jsme vyrazili na oběd do MATu a odtud tram 22 na Kampu, kde probíhá výstava soukromé sbírky obrazů Vladimíra Železného Husa na Kampě. Od pohřbu Ivana Hraničky jsem tam poprvé potkal Otto Rittera. Pak jsme se stejnou cestou vydali na I.P.Pavlova, kde jsme byli s Frantou a Kiyomi domluvení na setkání, ale japonská strana to nedala. Jen jsem úplně zapomněl, že původní důvod mé návštěvy Břežanky bylo donést knihu Vládovi Kejvalovi, tak snad příště.

● **23. srpna** okolo poledne byla Míša na pohřbu vzdálenější příbuzné, já sleduji včerejšího Bratříčka, v Britanistánu by už asi seděl, v Merklestánu asi také, teď zrovna přiznal, že má nůž delší než 6 cm.

Večer čtu o teroristickém útoku nožem v Solingenu. Tomu říkám smůla, pár dní před zákazem nožů delších šesti cm. Jak by řekl ministr Rakušan: A co se ve skutečnosti stalo? Nic, dobrou noc.

A konečně píšu Bulkinovi, záhada rozřešena a Legie díky Pištovi opravena.

● **24. srpna** Míša nezklamala a vybrala nejteplejší

den v roce na procházku po estakádě železniční trati Praha-Bubny – Praha-Výstaviště, možná se to jmenovalo Den otevřených kolejí. Byla to v tom vedru v podstatě taková křížová cesta jen s šesti zastaveními, kde jsme dostávali vodu a reklamní předměty firmy OHLA, se zakončením na rozestavěném velkolepém nádraží Bubny viditelném už dnes od metra Vltavská. Stojí jen kousek od chátrajícího současného nádraží Bubny, které se má změnit v Památník ticha. Za války se tu shromažďovali Židé do transportů.

● **25. srpna** pracujeme na Velké tajné Viktorově knize, poslední korektury a obálka.

● **26. srpna** píšu Pavlovi Fritzovi o povídku pro Třetí japonskou antologii, snad mám správný mail, nějak dlouho neodpovídá.

● **27. srpna** se u nás zastavil Mišin brácha s přítelkyní, mluvili o exkurzi na Cibulce, obávám se nejhoršího. Dočítám *2184: Pád Kaspické republiky* od Neila Sharosona, na Iru dobrý, ne opravdu, má to něco do sebe, a zoresílám pozvánku na poslední prázdninovou sobotu

Hola, hola, Vilma svolává malý večírek u příležitosti návštěvy japonské bohemistky Kiyomi Hirano v Praze... Takže neváhejte, v sobotu 31. srpna cca od 16:00 Vás čekáme na Vydrovce. Když dáte vědět, zda se ukážete, získáte u mě další plusík. Na všechny se těší Vilma, Martin a Zdeněk

Křest V odlesku Hollywoodu

● **28. srpna** vyrážíme asi o dvě hodiny dříve na křest knihy *V odlesku Hollywoodu* u Pavla Kosatíka. Předtím nás Petr a Dáša Svoreňovi-Heřtovi pozvali na brzkou večeři či pozdní oběd na terasu blízké restaurace Kuchyně s nádherným výhledem na Prahu, kdybyste ji hledali, tak je kousek od sochy prezidenta Osvoboditele. Já s sebou vlekl knihy pro Jardu Olšu, jr. a Interkomy pro autora *Britské konzervy*, takže došlo i na kulturní program.

Okolo půl šesté jsme se vydali k domu *U Labutí* a tam jsme zjistili, že už začala oprava jeho fasády, takže je celý pod lešením. Došlo mi, že Kiyomi, která se chtěla orientovat podle Labutě, by dům nemusela najít, takže jsem místo té nejlepší části večera, kdy hosté teprve přicházejí a je možné si v klidu popovídat, tvrdnul na náměstí a vyhlížel japonskou delegaci, ale nebylo to úplně zbytečné, pomohl jsem s orientací i ostatním zmateným příchozím.

Jarda Olša, jr. o večeru později napsal: Český křest mé knihy o historii česko-slovenské komunity a našich konzulů v Los Angeles proběhl v rámci besedy s předním českým historikem Pavlem Kosatíkem. Od 80. let, kdy jsme spolu na hranicích (a někdy za hranicemi) legality budovali českou science fiction, se naše profesní

cesty znovu sešly touto knihou, v níž jsem pronikl do jeho hájemství – českých a slovenských dějin 20. století – ovšem z pohledu Čechů a Slováků u vzdáleného Tichého oceánu.

Debatu moderovaná špičkovým historikem se dotkla otázek, jak zachránit mizející dokumentaci o slavné minulosti Českoameričanů na západním pobřeží USA. Bylo skvělé vyměnit si názory s tak významnými osobnostmi, jako jsou Roman Bělor, poslanec a šéf sněmovního podvýboru pro vztahy s krajinou v zahraničí; historici Vojtech Čelko a Milada Polišínská; Jana Lvová, generální ředitelka Mastercard Česká republika a Slovensko; Jana Šorfová, ředitelka Galerie Středočeského kraje; Ľubica Krénová, ředitelka Slovenského institutu v Praze; Jiří Gruntorád, zakladatel Libri Prohibiti, Jolyon Naegele, politický analytik a spisovatel; Martin Smolek, generální ředitel pro právní a konzulární záležitosti Ministerstva zahraničních věcí; Jiří Krátký, zvláštní vyslanec pro české krajiny v zahraničí; Hynek Kmoníček a Martin Palouš, bývalí velvyslanci ČR v USA; Ivana Hlavsová, Daniel Kumermann a Michal Sedláček, bývalí generální konzulové v Los Angeles (v knize důkladně zmínění); a mnoho dalších. Padla spousta podnětů k zamyšlení a nápadů na práci, která může oživit zapomenutou velkou česko-americkou minulost...

Bouhužel Kiyomi se asi z vedra udělalo slabo, našťastí jí hod-

ná paní od cateringu udělala studený obklad, po kterém se vzpamatovala a pak se s kamarádkou opravila do hotelu.

Mě pobavil kontrast mezi panem zmocněncem pro krajany (jistě dobře míněná teorie) a Jardou (praxe).

Velký dík za zorganizování a moderování akce patří samozřejmě Pavlu Kosatíkovi a Ditě.

● **29. srpna** odpoledne pořádáme malý babinec, Míša, Tereza z Čáslavské a Sargo budou u nás kreslit a vybarvovat jakési profesionální omalovánky.

První dorazila Tes, pak přišla sms od Sargo, že uváží v jakési skrumáži a ještě si tam stojí. Míša pravila, že má hlad už teď, tak jsem něco ugruloval a pak konečně dočetl *Alifa, neviditelného*. Když už jsme se o Sargo začali obávat, s více jak hodinovým zpožděním dorazila. Dokud bylo světlo, kreslilo se na zahradě, a pak jsme se stáhli do pracovny. Tam jsme setrvali, dokud se k nám nepřidal Jára, který se byl v podvečerním chládku, teplota klesla na cca 25 °C, proběhnout. Jestli běžel z domova, tak si užil cca 8 km. Nakrmili jsme ho jídlem přichystaným pro Sargo a konečně jsem si s ním užil trochu zábavy i já 😊

● **30. srpna** odpoledne zavolal Jarda Olša, jr., aby se rozloučil, že zítra odlétá, takže ho zjevně k Vilmě nedotáhnu.

Před sedmou navečer k nám přibyla druhohorní slovenská scifistka Dáša Mehešová s Františkou Vrbenskou, která s ní jde zítra na křest Dášiny poezie a bude jí po celý den dělat společnost. Ubytovali jsme Dášu v knihovně a pak jsme probírali zítřejší Dášin program. Podařilo se mi rozmluvit Františce bláznivý nápad s návštěvou botanické zahrady, já tam byl jen jednou a málem jsem chcipl, a to nemusím chodit s francouzskou holí. Pak jsme klábosili o Olšově knize a já jsem s Františkou probíral kritéria hodnocení Ceny Miloslava Švandrlíka, abych se měl od čeho odpíchnout.

Františka mi přinesla knihu z nakladatelství Canc *Obojek* od Rosany Zvelebilové. Začetl jsem se do ní, je to docela divoká jízda, spousta nápadů a slovního humoru. Bohužel mi přijde, že některé linie by chtěly citlivější práci s jazykem a lepší vzájemné propojení, prostě bez trochy nějaké autorské kázně to psaní moc nefunguje.

Večírek pro Kiyomi a Karolinu

● **31. srpna** vyrážíme na odpolední večírek u Vilmy. Bohužel ještě než jsme nastoupili do našeho megatrolejbusu, nastala katastrofa v podobě tašky s červeným vínem a knihami, která se (následkem změny těžiště kvůli mikině, kterou mě vybavila Míša) zřítila z lavičky na asfalt. Nahrubo jsem oddělil střepy, víno a knihy a spěchal domů zachránit, co se dá.

Míša pokračovala dál na místo schůzky s Kiyomi, která byla u Klímových naposledy tak před pěti roky, takže si nebyla jistá, že by trefila sama. Já s pomocí našeho prvorozeného rychle odklidil střepy, umyl rezervní brýle a dal sušit knihy a vydal se opět malešickým směrem, kam jsem dorazil jen se čtvrthodinovým zpožděním proti původnímu plánu.

Někteří obvyklí hosté chtěli urvat z prázdnin, co jen lze, takže absentovaly Milena, Bára, Jolana, Edita, Líba, Stáňa, Julie (tu v MHD potkal Honza a vyřídil její pozdravy, odlétá někam na konferenci). A Honza potkal také Pavla Bakiče, který se rovněž omluvil.

Naopak milým překvapením byly účast Ivana Adamoviče s Josefínou a jejími dvěma dcerami, původně se chtěli jen zastavit na cestě jinam, ale Vilmina pohostinnost a kulturní program, Honza pro Kiyomi (a nás ostatní také) přečetl kapitolu z úžasné knihy *Askiburgion čili Kniha lidiček* od Petra Rákosa, je zdržely déle. Ivan mi slíbil nějaké články pro Interkom, takže se těšte.

To ale předbím, my vzorní už ve čtyři hodiny přítomní jsme se ukryli do salonu, kde Martin prozřetelně hned po ránu zatemnil a zabednil všechna okna, takže zde bylo více než snesitelně.

Postupně dorazili Radovan Zítka, Karolina Francová a Rámišovi, Martin s Vladanem dlouze probírali jemnosti v GDPR při shromažďování údajů o hráčích. Poslat blahopřejný mail po splnění poloviny questů – ano, ne? Pokud dal svolení ke komunikaci, tak snad ano, ale smí se mu v rámci toho mailu něco nabídnout či poradit? Nebo lze dělat statistiku hardwaru hráčů, aby se hra optimalizovala pro většinu z nich? Na čem kdo hraje, je jeho věc, jde tedy o zásah do soukromí? To jsou žhavé otázky dneška.

Potom přijeli Viktor a Daniel, ten ve svém baťůžku donesl kávovar a mnoho lahodných ingrediencí, takže si brzy většina hostů pochutnávala na nějaké kávové exotice. A já s Viktorem probral nějaké podrobnosti o jeho Velké tajné knize.

Když se trochu ochladilo, nastoupil Martin na svou šichtu u grilu a pokusil se něco vpravit do už tak přejedených hostů. Naštěstí Danielova káva alespoň některým vrátila chuť k jídlu, samozřejmě vedle nádherných vůní, které se nesly od topeniště. Ale i tak došlo jen na špižy, klobásky a opékané sýry, na stejky už nikdo neměl pomyslení. Odolal jsem většině svodů, takže i neděle byla pohodová.

Osmihodinový večírek utekl jako voda, Honzové Vaněk a Bidlo si jej spolu s Karolínou Francovou a hostiteli ještě trochu protáhli. My s Járrou Mikovcem (potom, co jsme se napačkovali zbylými špižy a saláty) někdy před jednou odvezli Kiyomi do jejího hotýlku v Žitné a vydali se k domovu.

Honza pak na NYX napsal: Bylo to překrásné a bylo toho dost (overfeed tentokrát klesl pod 60 %, v průměru – v některých sekcích to bylo horší), kimči výborné jako vždy, ale už si musím definitivně zapsat za uši, že patří jediné do šroubovacích sklenic, případně si přivést krabičku s těsněním a pákovým uzávěrem. Tyhle misky ze supermarketů se dají používat jen doma do lednice, možná ještě na transport něčeho suchého jako kuskus, ale víčko prostě netěsní, takže tekutá frakce brzo začala prosakovat zpod něj a pak i z igelitového pytlíku (samozřejmě jsem udělal chybu, že jsem ho v tom spěchu pevně nezauzloval, ale stejně by to nepomohlo, byly v něm naspu do dírky – nevím, souvisí-li to s nápisem „PŘÍRODA MĚ ŽERE: jsem 100% kompostovatelný“); ale až na podlahu Bidlova auta to myslím nestihla.

Inu co, drobnou katastrofou to začalo, nutně jí musí i skončit.

● **1. září** jsem vstal dost brzy, abych se stihl rozloučit s Dášou Mehešovou, za tři dny, které u nás pobývala, jsem ji tedy viděl už podruhé 😊. Na Veleslavíně už na ni čekala obětavá Františka, aby ji do dvou, než ji posadí na vlak, povodila po Praze. Tuším měly v plánu navštívit i Vlada Říšu.

Okolo druhé odjela do Vídně Kiyomi, aby odtud letěla dalších patnáct hodin domů, pokud tedy do té doby ustane tajfun Šanšan. Cesta je tak dlouhá kvůli nutnosti obléhat Ukrajinu, mimochodem současný rekord v délce letu dopravním letadlem bez mezipřistání je sedmnáct hodin.

● **2. září** jsem si přivstal, abych do tiskárny včas odeslal tisková data Velké tajné knihy Viktora Janiše (VTKVJ).

S Vládou Němcem jsem se dohodl, že z jeho *Kronik světa Po* udělám e-knihu. Snad to půjde rychleji než s *Žoldáčkou Darjou*, kde jsme na sebe s Vládou měsíce čekali, až k tomu něco dodá ten druhý.

● **3. září** tiskárna stále neposlala zpracovaná data, tak jsem Radka ponoukl ještě k drobnému vylepšení potahu.

● **4. září** nám Filip Gotfrid poslal výtěžné a aktuální filmové *Dogma*, které najdete na předposlední straně. Odpoledne uvádí v Krakatitu Honza Kotouč svou další knihu, tuším že s názvem *Expanzní sektor*. Kmotrou knihy bude Lucie Lukačovičová. Samozřejmě tam nemohla chybět Františka, napsala mi, zda mi tam může přinést knihy k posouzení. Protože už jsme měli jiný program, vymyslel jsem, že můžeme zneužít dobroty Krakatitní posádky a že mi tam knihy může nechat.

Ten jiný program byl koncert v bazilice sv. Markéty, hlavním chrámu břevnovského kláštera. Probíhal v rámci oslav Dne Prahy 6, kdy tato mezi jiným udělala čestná občanství. Mí-

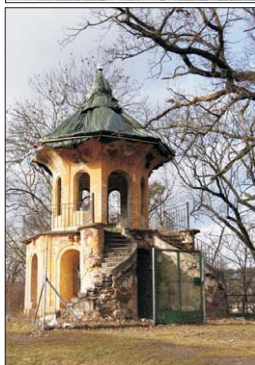
ša se těšila na operní i operetní árie, šansony a semaforské hity s kapelou divadla Semafor. Já si v kostele četl *Obojek* od Rosany Zvelebilové a čekal jsem, kdy to začne. Prvních deset minut bylo docela rozpačitých, stále nebylo jasné, jestli orchestr a zpěváci ještě ladí, nebo už začali s nějakým tuze experimentálním kouskem. Pak si vzal slovo Čuňasův syn Jakub Stárek, současný starosta Prahy 6, krátce a kupodivu zřetelně zmínil smysl oslav a vyjmenoval čerstvé české občany, mezi nimi třeba Michaela Žantovského. Bohužel následující hudební představení se kvůli zoufalé akustice plně ozvěn a interferencí od části před Stárkovým projevem příliš nelišilo, pochopil jsem, že prvotní akustické inferno byl pokus na poslední chvíli věc napravit a nějak baziliku ozvučit, bohužel zcela bezúspěšný. Po čtvrtině jsme to vzdali, nebyli jsme první, ale ani poslední, jak jsme cestou domů viděli...

● **5. září** pílím na Břežanku, nesu tam konečně Vláďovi Kejvalovi číslovaný výtisk *Hvězdných her*, navíc tam bude i jejich autor Franta, který příští týden jede do lázni Bohdaneč na zotavenou po operaci a uvidíme ho zase až 10. října. Cestou jsem se obmyslně zastavil v Krakatitu, kde mi Františka včera nechala balíček knih pro Cenu Miroslava Švandrlíka.

● **6. září** pomáhám Miše s taškou plnou obrázků do nějakého aukčního domu na Korunovačn. Lišácky si objednala posouzení/ocenění v pravé poledne, takže jsme pak hned dali oběd v restauraci U Vodárny, mohu jen doporučit, jejich opečené nebo šťouchané brambory byly excelentní a rovněž tak kuřecí medailonky (s bazalkou) či závitky s vejcem. A to vše za cenu menší než jedna vstupenka na zítřejší PevnostCon.

Miša se pak vydala domů a já ještě zajel do Čáslavské, kde jsem v pilné práci zastihl Filipa a Toma Štípského. Ten mi sdělil, že snad už za měsíc otevřou v sousedním domě SF/F antikvariát. Já jim vychválil nově objevenou restauraci a koupil si poslední dvě Pevnosti. Ještě jsem do nich nenakouknul, zaujala mě povídková kniha od Františky se zajímavým názvem *13!*, čti Třináct faktoriál od Pavla Tomeše.

● **7. září** vyrážíme na náš první PevnostCon, více na straně 1. Zde jen poděkuji Lucii Lukačovičové a Lence Weingartové za laskavé poskytnutí fotodokumentace celé akce.

Velká vlastivědná vycházka

● **8. září** mě Miša, ještě zdaleka ne vzpamatovaného ze včerejška, vyvekla na komentovanou prohlídku lesoparku a usedlosti Cibulka. Tuším, že šlo o akci v rámci Dnů evropského dědictví. Už v tramvaji jsem koukal po podivných lidech a tipoval jsem, kdo míří stejným směrem. Docela často jsem to uhodl. U sochy sv. Jana Nepomuckého se nás sešlo deset, s průvodkyní ze spolku Hájovna jedenáct, vedle mě tam byl už jen jediný muž a to ještě v sukni. Pak se ještě pár lidí včetně dalšího muže přidalo.

V houfu jsme se vydali ke statku Cibulka, v němž se proměnil empírový zámeček, který si nechal postavit pasovský biskup kníže Leopold Leonhard Raymund z Thun-Hohensteinu. Tuším, pro zkoušku z dějepisu si to ale raději ověřte, že to bylo potom, co se Napoleon nemohl koukat na německou rozdrobenost a vytvořil zde větší německé státy (které pak Bismarck scelil v německou říši a dnes jsou spolkovými zeměmi). Tím pádem ubylo panovnických funkcí a biskup, dříve též pasovský kníže, se na důchod usídlil v Praze a později na Cibulce, tehdy vlastně ještě pěkný kus od Prahy.

Na svou dobu pro bývalého panovníka poměrně skromné sídlo obklopi Thun-Hohenstein rozlehlým anglickým parkem zvoucím k pomalým procházkám od skvostně zrekonstruovaného, ale debily už počmáraného čínského pavilonu k soše Jupitera, odkud zahlédnete Poustevnu (kdysi s mechanickým poustevníkem) nebo sochu Diany či rozhlednu ve tvaru středověké zříceniny, atd. Bohužel tak to fungovalo, než park zcela zarostl a jeho obnově brání hlavně ekoaktivisti poblblí místňáci, pro které je každý strom svatý, přestože jde mnohdy ani ne o sto let staré náletové dřeviny, které lze snadno rozeznat od majestátných dubů původního parku.

Sama Cibulka je v dosti dezolátním stavu, nejspíše se na tom vedle bolševika podepsalo i porevoluční pobývání různých revolučních komunit. Všiml jsem si na stěně nastříkaného nápisu *Miluj cikána* a pod tím stylizovaná kresbička bytosti s čírem, kterak vhadzuje do koše s logem recyklace hákový kříž (jako že by se měl nacismus recyklovat?).

V současné době usedlost zakoupila nadace manželů Vlčkových a plánují zde zřídit dětský hospic. Práce je tam ještě víc

než dost. Ale velmi pěkně už opravili domek pro zahradníka včetně falešných oken, snad v něm jednou bude cukrárna. Pokud se k ní dovlčete od Plzeňské, tak si nějaké kalorie určitě zasloužíte, říkám to z vlastní zkušenosti...

Dvouhodinovou štrapáci jsme ukončili u rozhledny v bývalém domku hlídače parku, později asi hájovně, kde je nyní klubovna spolku Hájovna (spolekhaajovna.cz), kde nám paní průvodkyně poskytla základní občerstvení, abychom se dokázali doplazít zpět k nějaké MHD.

Perlička na závěr, kdyby spolek o klubovnu přišel a město pozemek přiklepo nějakému developerovi, může podle územního plánu na ostrohu nad parkem postavit až čtyřpatrový obytný dům, protože tam jedna vysoká budova už je, totiž ta rozhledna postavená v 19. století jako věž gotického hradu, ach jo.

Lucie Lukačovičová nám poslala fotky z PevnostConu.

● **9. září** posílám Vládovi Němcovi jeho *Kroniky světa Po* jako e-knihu a dokončuji tak první polovinu Interkomu.

Dnešní dešť konečně smyl metrovou skvrnu od červeného vína prolitého na zastávce MHD posledního srpna.

● **10. září** zemřel hlas Darth Wadera, herec James Earl Jones.

Míša na půl dne zmizela k Vilmě na kreslení a SWAP, zas nějaké nové slovo pro rotaci šatů, do kterých se ženy už nevejdou nebo je nahradily novějšími modely.

Pavel Fritz odepsal z nové adresy, kterou mi laskavě poskytla Epocha, Třetí japonská antologie české SF je hotová. Už ji stačí jen udělat (= přeložit, vysadit, vytisknout, ale to už není na mně 😊)

Světový den boje proti islamofobii

● **11. září** nás politici a meteorologové od rána přesvědčují, že zítřkem začne armageddon, proti kterému povodně před 27 roky byly jen dětská hra. Takže se dá čekat, že to většina populace bude ignorovat, média dnes už vlastně nedělají nic jiného, než že straší. A znáte tu o pasáčkovi a vlčích... Rakouský prezident dokonce vyzval obyvatelstvo, aby se semklo. Nepoptěť to? Semknout se přece máme, když se nějaký příslušník náboženství míru rozhodne toto praktikovat v ulicích. Mám dojem, že to byla jediná „připomínka“ teroristického útoku na USA, snad kvůli chystané potopě ho nestihl zmínit ani Bratříček.

Já na střídačku připravuju knihu Breuerových povídek a popoháním přispěvatele IK. Jo a taky jsem doplnil nějaké SF na Legii.info. Představte si, že tam dodnes nebyla povídka *Jako bájný Fénix* z časopisu Radar, ročník 1965.

● **12. září** v očekávání potopy zůstáváme doma, ale jiní pracují, Zdeněk Pobuda mi z Epochy poslal dvě povídky Pavla Fritze pro japonskou antologii. A Lucka Lukačovičová k nám přijela omrknout dvě banánovky ošacení na LARP, které Míša přivezla z posledního kreslení u Vilmy.

● **13. září** máme pátek 13. Kde jsou ty heroické časy, kdy jsme tento den trávili v Plzni, před veškerou smělou bezpečně chráněním pivotronním polem, jsou pryč stejně jako Zdeněk Páv (a Stánička a další). Dnes tam asi (přes půlilly) pozorně sledují, co dělá Radbuza.

● **14. září** měla Míša naplánovaný veletrh uměleckých knih *Art Book Fair* v Trójském záměčku, ale kdo ví, zda jej nezrušili, tak pracujeme na Interkomu a knize Standy Čermáka. Já se konečně dokopal k posláni povídek do Japonska, vlastně jsem ani nevyzvědl, jak se Kiyomi dostala domů. A Filip nahlásil počínající respirační choroby, a protože nebyl jediný, zrušili jsme plánované pondělní šipky, v tomhle počasí tedy spíše deskové hry. Pak Míša se Sargo vymyslely náhradní program, že by se místo toho zase sešly na pondělní kreslení. Ale ani to nám nebylo dopřáno, Sargo přes víkend nějak nachladla.

● **15. září** slovy klasika „A chčije a chčijel!“ Ale jsou tu i pozitivní momenty, náš vědecký redaktor Franta Houdek poslal příspěvky na říjen.

● **16. září** přichází znepokojující zpráva z Bilovce, katakomby, kde se bude odehrávat Bilcon, jsou částečně zatopené.

● **17. září** se proberu a venku je slunečno a na teploměru dvacet stupňů, kouknu na meteo mapu a jediný mráček vidím nad Valmezem, tak snad bude chvíli lépe.

Příští středa je čtvrtá tohoto měsíce, čas na schůzku KJV, píšou předsedovi a jednateři s dotazem, jak jsme na tom? Doufám, že nám nenapršelo do salonku MATU.

Přemýšlím nad tím, kde sehnat text právě na jeden poslední zbývající sloupek, když přijde mail od Jardy Veise s fejtonkem *Chvála poslušných zpráv* (str. 24). Obvykle se od něho snažím vybírat texty, které nějak souvisejí se science fiction, podle hesla více Asimova a Bradburyho a méně Snydera a Guardianu, a tento, alespoň v téhle chvíli navýsost aktuální text přišel v pravou chvíli. Stejně jako pozvánka na *Podzim s Ukrajinou* od Rity níže. **Zdeněk Rampas**

PODZIM S UKRAJINOU 2024

ZAHÁJENÍ V ÚTERÝ 1. 10. 2024 V 17:00
V DOLNÍM SALE USTAVY PRO ČESKOU LITERATURU NA FLORENCI 3, PRAHA 1

UVODNÍ SLOVO: **ONDŘEJ CHRÁST**, NÁMĚSTEK MINISTRA KULTURY, A **KAREL JANEČEK**, MATEMATIK A SOCIÁLNÍ INOVÁTOR
SLAVNOSTNÍM ZAHÁJENÍM A DALŠÍMI VEČERÝ V ČESKÉM PEN KLUBU PROVAŽEJÍ **ALEXEJ SEVRUK** A **ONDŘEJ VAGULIK**

Ukrajinka a překladatelka **Rita Lyons Kindlerova** představí knižní překlady ukrajinské literatury do češtiny po r. 1989 a vyjádří, jak se vyvíjela situace do prvního desetiletí 21. století, především se zaměřením na dílo Oksany Zabuzko. Rita Lyons Kindlerová vystudovala ukrajinou a novočekou filologii na FF MU v Brně, od r. 2010 pracuje v Národní knihovně ČR – Slovenské knihovně.

ČT 3. 10. V 17:00, PEN KLUB
Ukrajinka a muzikolog **Petr Kalina** představuje svůj překlad románu Sofije Andruchovyč *Amadok*, který ještě v tomto roce vyjde v nakladatelství Větrné mlýny, a stručně také předchází román této autorky Felix Austria.

ČT 10. 10. V 17:00, PEN KLUB
O své tvorbě povhovorí básnička, spisovatelka a překladatelka **Marie Iljasenko**. Překladatel a publicista **Alexej Sevruk** představí kritickou oceněný román Evropanka evokující ukrajinské nedávné dějiny pomoci navzájem propletených příběhů z nepoznané rodinné kroniky.

ČT 17. 10. V 17:00, PEN KLUB
Iryna Zahladko, česko-ukrajinská básnička a překladatelka získala v roce 2017 cenu Smolensk, nejvýznamnější ukrajinskou literární cenu pro mladá autory a autorky. Vyšla dvě knihy v ukrajinské, jednu v polštině a dvě v češtině. Vystoupí společně s **Timem Postovitěm**, básníkem, slamerem a překladatelem.

ČT 24. 10. V 17:00, PEN KLUB
Překladatelka **Jirina Dvoráková** povhovorí o překladu románu **Jevhenije Kononenko** *Komenopis*, který na Ukrajině vyšel v roce 2021 a nyní se připravuje k vydání v České republice. Spolu s autorkou budou mluvit nejen o obsahu knihy, ale i o jejích zdrojích inspirace.

ČT 31. 10. V 17:00, PEN KLUB
Překladatel **Miroslav Tomek** hovoří o románu Serhije Zadána *Jazz na Donbase*, který letos na podzim vychází český. Přiblíží o odpovědnosti, rodinných a přátelských poutech v drsném prostředí východoukrajinského maloměsta Jazz na Donbase se obecně považuje za Zadánovu nejzdařilejší prózu. Diskuse o knize se zúčastní také redaktorka **Veronika Chaloupková**.

ČT 7. 11. V 17:00, PEN KLUB
Jak se překládá v kolektivu? O tom promluví **Jekaterina Gazukina**, **Teréza Chlanová** a **Alexandra Vojtková** na příkladu knih *Jetzotk* Tarase Prochaska, *Bad nula* Artema Čecha a *Zo všechno jabka* světa Maksyma Dupeska.

Pak jsem si na chvilku sedl do dětského koutku k Adélce Kalouskové, kterou jsem, když pomínu krátké setkání na Fénixconu, neviděl víc než deset let. A zatímco se její dcerka nechávala nalíčit za kočičku, my jsme probrali životaběh.

Hoďně účastníků bylo v cosplayích, zvláště ošklivé holky s nadávou se často maskovaly jako trollové, ale viděli jsme i pár pěkných elfů (a pro ty, kterým v progresivním školství zatajili generické maskulinum, i elfek) a gejš (gejšáky žádná 😊).

Protože v literárním stanu (pardon, stage) probíhala zrovna beseda *Nerdopolis kontra Geekzóna* sestávající pro nezavščené hlavně z interních vtípků

Adéla byla (bože, to to utíká) před skoro dvěma desítkami let členkou SFK Islington, stejně jako Cellindra nebo Alexis, ale určitě sošku a meč od sponzora (jehož jméno jsem bohužel zapomněl) nedostala z nějaké protekce, už v roce 2022 jsem zaznamenal její návrat k psaní v Ceně Karla Čapka, kde zabodovala v kategorii Krátká povídka. Anticenu Nevidoucí vyhrála povídka *Krvavá kaše*, autora neuvádíme, třeba se ještě polepší.

V následné přestávce jsme šli otestovat místní stravování, a musím říci, že tak pohotové, dobré a přitom cenově přijatelné občerstvení jsem snad ještě žádném conu nezažil, a troufám si mluvit ze své čtyřicetileté zkušenosti. Dali jsme si jednu uzenu maxišunku a misku těstovin se špenátem a žampiony, a když jsme se víceméně spravedlivě podělili, dalo to na docela sytý oběd, jen Miša musela ze svého hrajice vybírat kmín.

přítomných youtuberů, vyrazili jsme na obhlídku stánků shromážděných po obvodu Sluneční stage. Nejprve jsme narazili na Silvera v prodejně Drakarria, také tam prolévala Eva „Laski“ Popílková z klubu přátel Jakuba Vandrovce, líčila mi velký rozvoj původní sf/f v Polsku, ale kvůli nedostatku překladatelů z polštiny o tom u nás víme méně než málo.

Stánek *Epochy*, který ale nějakým optickým klamem vypadal, že patří *Pevností*, jsme málem přehlédli, našťastí nás zmerčil Zdeněk Pobuda a pozval nás na kus řeči dál. Neodešel jsem odtud s prázdnou, Zdeněk mě obdaril knihou *Strážci osudu* od L. B. Arlinga z jejich edice Jiné světy. Ale stejně se budu muset v Epoše brzy zastavit pro další *Kladivo na čaroděje*, a mám dojem, že nemám ani *Práh* od Petra Urbana. Během další cesty jsme se zastavili u stánku felčara, který nám vysvětlil používání vystavených nástrojů, které vypadaly spíš jako katovo nářadí než pomůcky pro léčení.

Pak jsme se vrátili do Literární, už o poznání prohrátější stage, kouknout na *Tváře Mystery Pressu*:

➤ Martina Paytoka, Vlád'u Šlechtu, Ondřeje Blaha a grafika Martina Stehlika, který se vyznamenal obálkami knih všech zúčastněných autorů. Asi i proto, že ocenit dobrou obálku trvá o dost kratší dobu než přečíst celou knihu, nejzajímavější dotazy padaly na pana grafika, a i jeho odpovědi byly možná nejpřínosnější; ono také, jak mají chudáci autoři na stále stejný kolotoč otázek nějak originálně odpovídat. Zaujala mě tvůrčí metoda Ondřeje Blaha: na třicet dnů vypnout sociální sítě a počítačové hry a každý večer napsat sedm stran. Jeho kniha *Severní den* už mi (asi díky nějak dobře napsané anotaci) leží nějaký čas na stole, další důvod, abych ji zařadil do seznamu knih k přečtení.

Do besedy občas zazníval randál z ukázek bojových umění (od Vikingů z kmene Kylfingarna přes samuraje a pikenýry až po mušketýry) na Sluneční stage (stejně jako předtím do Vidoucího nějaké japonské bubnování), ale nevdalo to v posluchu a s hlukem na Světu knihy to nebylo srovnatelné ani zdaleka, také si tímto nestěžuju, to jen na dokreslení atmosféry.

Následovala delší přestávka, kterou jsme využili k návštěvě dalších pater conu, pokračování areálu T. J. Sokol Zlíchov se totiž rozkládá na dalších dvou či třech přírodních terasách oddělených docela prudkými svahy (se zanedbanými schodišti, ale co, přišli jsme za dobrodružstvím).

Cestou jsme ještě potkali Filipa Gotfrida, Boženku a Hanku, Veselé Houdky s dcerkami, také s roztomile pokreslenými oblíbenými, dr. Zoidberga (Iva Poledníka) a znovu Zdeňka Pobudu, který se přiznal, že takhle vysoko ještě na PevnostConu nikdy nevyšplhal. Našla se i chvilka, abych s Janou Šouflovou probíral obálku japonské antologie.

Prošli jsme kolem stánků s medovinou, šperky a dalšími nezbytnostmi pro kostýmy, Miša mi u jednoho chtěla koupit docela pěkný opasek (taky za osm stovek), ale ukázalo se, že bych potřeboval tak o dvacet čísel delší. Zastavili jsme se u at-

rakce s japonským (nejméně dvoumetrovým) lukem, ale odolal jsem, i když mi to kdysi v dávnověku docela šlo, a pak jsme došli k úžasnému skřetímu ležení, kde nabízeli kousky opečených elfů.

Bez úrazu jsme sešli na pořad *Tváře fantastické EPOCHY*, ve stanu už bylo solidní horko, že i Miša Merglová mluvila se skoro běžnou (nás ostatních) kadencí. Krok se s ní (neúspěšně) snažili držet Lucie Lukačovičová, které právě vyšel *Chrám Azylu*, a Petr Urban, autor debutu *Práh: Mezi půlnocí a ďáblem*.

V následujícím pořadu *Kladivo na čaroděje* jsme se od Dari a Jirky Pavlovského dověděli, že se po šesti letech knihou Martiny Antonínové *Pád do reality* obnovuje série *Kladivo na čaroděje*.

Pak jsme koukli na samuraje, hrdiny v plechu a bambusovém či jakém brnění, kteří se pro naše pobavení a poučení pekli na slunci Sluneční stage.

Já už byl po čtyřech hodinách vedra skoro na padnutí. Tehdy jsem se dověděl, že skuteční profíci chodí na PevnostCon až pozdě odpoledne, kdy teplota klesne tak, aby mohly pracovat i křemíkové mozky (vizte T. Prattchetta), ale ten můj už byl zcela zavařený, a tak jsme se vydali domů. Pokusím se Lenku přesvědčit, aby Vidoucího předávali v nějaký rozumnější čas, pak bych to příští rok možná zkusil znovu.

Když mě Cellindra loni lákala na PevnostCon, zdůrazňovala, že tam člověk potká spoustu lidí, které jinak celý rok nevidí, a tuším, že podobnými slovy ke mně v pátek promlouval i Tom Štípský, a měli pravdu.

Zahlédl jsem nebo pár slov prohodil s JWP, Štěpánem Kopřivou, Jirkou Pavlovským, Vaškem Pravdou, Pavlem Renčínem, Tomem Němcem, Jirkou Popiolkem či Marií Domskou, té jsem ani nestihl říci, jak pokračuje Japonská antologie, ale už jsem na to zkrátka neměl síl. Stejně jako na, předpokládám, další spoustu atrakcí, které jsem minul.

Na závěr musím vedle jídla na PevnostConu ocenit i velký počet dětských koutků a zábav pro nejmenší, organizátoři si opravdu brzy a včas všimli, že i fantasy fandom dospívá, stárne, a občas se i rozmnožuje...

Zdeněk Rampas

Roger Zelazny: Poslední odbočka na Babylon

V prostředí určeném moderní technologií zijeme už odněpaměti, není mezi námi už nikdo, kdo by pamatoval jiný stav. Přesto nám metafory, které jsou založeny na starších skutečnostech, obvykle přijdou věrohodnější. Pokusy, které mají vytvořit srozumitelné metafory z moderních reálií, bývají příliš umělecké – tedy umělé. Asi bychom řekli, že ty staré jsou přirozenější, i když je otázka, co přesně to znamená. Jedním z řady možných vysvětlení je, že přirozené se nám zdá to, co má bezprostředně zřejmé následky. Proto si u činů, které mají nést nějaký symbolický význam, snadno dokážeme představit

meč, i když už není běžnou součástí našich životů, ale mnohem obtížněji pistoli, jejíž praktická role je dnes mnohem podstatnější. Když chtěl Stephen King udělat v *Temné věži* fungující metaforu z pistole, dalo mu to nesmírnou práci – a stejně si musel vypořádat odkazy na přirozenější řád světa, když měla rukojeť ze santálového dřeva (nemluvě o tom, že hlaveň byla údajně ukována z Excaliburu). Roger Zelazny ve své knize používá jako ústřední metaforu dálnici, což je z dramatického hlediska obraz někde na pomezí mezi přirozeným a moderním. A jízdu po jisté zvláštní dálnici se dá cestovat v čase.

To je představa, která by v Evropě napadla zřejmě málokoho. Pro nás dálnice představuje hlavně odlišující prvek, protože k neobyvatelnosti ničí okraje měst a v krajině ji vnímáme jako nenapravitelně neústrojný prvek. Do jisté míry se ale dokážeme vcítit do amerického prožitku, kterému dominuje představa ohromujících vzdáleností a který s sebou nese kombinaci ohrožení a naděje: dobrodružství dlouhé, tudíž nevyzpytatelné cesty a radost ze vzdáleného, tudíž nesnadného cíle. Kombinace auta, jakožto něčeho prototypově moderního, a cesty, jakožto něčeho velmi archetypálního, je pro sci-fi příběh o cestování v čase, který se nesnaží působit doslovně realisticky, vlastně dobrý základ. Dálnice, která se pustinou táhne od obzoru k obzoru, dokáže vyvolat dojem nezměrnosti času. Auto, motoresty a čerpací stanice pak zase vyjadřují věcný, utilitární přístup k samotnému cestování. V krátké americké historii je v pohledu na cestu pěšky, na voze a automobilem dodnes uchována souvislost, která přenáší působivost toho, co je pomalé, takže bezprostřední, i na něco, co je rychlé, takže nezřejmé. O výborné volbě ústřední metafory svědčí i to, že kniha *Poslední odbočka na Babylon* pochází z roku 1979, ale nikterak nezeslárla, dokonce i v různých detailech působí stále přesvědčivě.

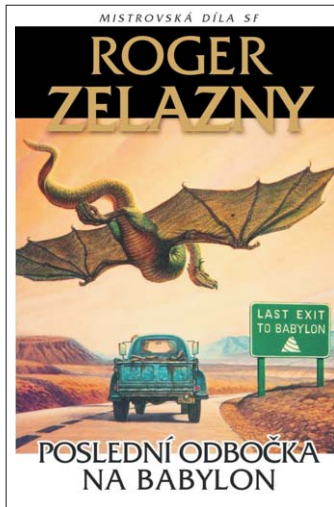
Prozrazovat, o čem je příběh sám, by bylo nelaskavé, protože objevování námětu a snaha o pochopení zápletky jsou významné prvky jeho kouzla. Dokonce i zmínka o cestování v čase už byla možná příliš, takže anotace na obálce, kde se vydavatel čtenářům, kteří byli ochotni si jeho knihu koupit, snaží po-

těšení ze čtení pořádně zkazit, by měla být kvalifikována jako zločin. Nejlepší je informace o knize úplně ignorovat a spolehnout se na pověst autora. Je to poměrně krátká kniha a její námět i pointa odpovídají zbytečně rozepsané povídce, ale Roger Zelazny ji svým osobitým stylem psaní dokázal povýšit na pamětihodný zážitek. Má-li jeho způsob cestování v čase spíše metaforickou než technickou povahu, je zřejmé, že nepůjde o samotný mechanismus cestování. Kupodivu však zvlášť nejde ani o minulost nebo budoucnost a jejich odlišné podoby. I když nám kniha mimochodem ukazuje docela neobvyklé a archaické pojetí času, hraje v ní spíše okrajovou roli. V autorově podání jsou to pro běžný lidský pohled vlastně příliš velké záležitosti. Jde o zvláštní komorní příběh na pozadí mnohem větších rekvizit, který jde jako sci-fi vnímat stejně tak oprávněně jako fantasy a u kterého je i na konci obtížné říct, jaká vlastně byla jeho skutečná povaha.

Myslím, že tato zvláštní nedefinovatelnost je tím, čeho si na Zelaznyho knihách tolik ceníme. Základem je docela napínavý dobrodružný příběh. Je pozoruhodné, jak rychle nás do něj autor dokáže uvést a jak složitými zákrutami projde, uvážíme-li, o jak krátkou knihu jde. Zajímavá je i kompozice knihy, protože sledujeme jeden průběžný příběh, který v prokládaných kapitolách doplňují různé „dekorace“: samostatná ličení

skutečností, které se později na hlavní příběh různými způsoby napojují. *Poslední odbočka na Babylon* je psaná poměrně zemitě, neobsahuje dlouhé lyrické pasáže s obsáhlými evokacemi autorovy barvitě fantazie, které jsou typické pro některé jeho knihy. Kapitoly vložené „na ozdobu“ průběžného příběhu však pomáhají jinými prostředky vytvářet podobný dojem nezávanosti a přeháněné bujnosti. Za vším pak probleskuje kousavý humor, který spolehlivě vyvažuje dojem vznešenosti nebo osudovosti, který by v nás jinak mohly vyvolávat některé působivě vylíčené obrazy nebo události. Zde je potřeba podotknout, že Richard Podaný se při překladu knihy očividně vyřádl a velmi živým a přitažlivým způsobem dokázal převést všechny tyto roviny knihy: od neobvyklých přirovnání přes akční přímočarost až po kousavou ironii. Jen zřídka se samo čtení stává tak neobvyklým potěšením.

V knize jde občas o život, ale její celková atmosféra je zvláštním způsobem bezstarostná. Spolu s hlavním hrdinou se snažíme přijít na to, co mají události znamenat, ale jejich podivnost nás nemusí nijak znepokojovat. Nadhled, který ve výsledku vede spíš k pobavení než k obavám, připomíná dobrodružné příběhy z dob, kdy se autoři nesnažili hnát všechno na dřev tak urputně, až je to zcela přehnané. Tento závan starých dob, autorova nezvyklá obrazotvornost i nezakotvenost v konkrétním čase a místě dohromady vytvářejí příběh, který působí zvláštně konkrétním, ale přitom nadčasovým dojmem. *Posled-*

Pavel Houser: Grébovské motyky a další pražské legendy

Pan Houser je celoživotně mým oblíbeným autorem. Když jsem si tedy všiml, že v knihkupectví lze ještě získat knihu jeho pražských legend z roku 2021, neváhal jsem.

Text nakladatele na zadní straně *Grébovských motyk* hovoří o „dekadentním bedekru“; navazuje na ně či přírodních památek“; navazuje na ně s cílem vytvořit „přehled odvrácené části města“. Tím městem je samozřejmě Praha, milovaná Houserova vlast.

Úvodní návod ke čtení rozlišuje mezi dvěma tvářemi Prahy, spíše mezi dvěma městy: jedním racionálním, nudným, kterým procházíme, když na každé křižovatce odbočíme vpravo. Pan Houser se však toulá městem odvráceným, které se otevírá těm, kdo pokaždé odbočí doleva: *Kdo se dá naopak vlevo, sezná, že v Praze žijeme v nejlépeším z možných světů, a stane se nálevníkem. Však Praha náleven je plná a jsou pro povahu města ve skutečnosti mnohem důležitější než třeba kavárny či jiné kulturní zvrácenosti.*

Následuje 42 záznamů o smyšlených lokálních pověstech či magických podivnostech. Jednotlivé kapitoly jsou velice krátké, na jednu dvě stránky. Představují však zneklidňující výzvu pro malého šprta, který se skrývá v každém čtenáři: každá kapitola začíná v pravdivých reáliích, ale autor rychle přechází do fabulování a především slovních hříček. Každý čtenář pyšný na své všeobecné vzdělání je nervózní, když si není úplně jistý, kde končí realita a začíná skutečnost.

Například legenda *Malvazinské strašidlo* je založena na skutečnosti, že na hřbitově v Malvazinkách má být uložen p. Ladislav Klíma. To mě donutilo ověřit si toto tvrzení v brožuře *Procházka po malvazineckém hřbitově*, kterou mám shodou okolností zrovna v hromádce na přečtení. A skutečně, hrob p. Ládi Klímy je v sekci C I, místo 189.

→ *ní odbočka na Babylon* je ve výsledku přímočařejší, utilitárněji psaná kniha, než jsme u autora zvyklí. Ze struktury dobrodružného příběhu se nevymyká, konec má poměrně jednoznačné a snadno pochopitelné vyznění. Když ale nakonec zjistíme, o co v příběhu šlo, uvědomíme si – jako snad pokaždé v Zelaznyho knihách –, že to důležité se stalo mezitím. Jednoznačnosti událostí navzdory jsme zažili další vtělení prazvláštní autorovy literární eskamotáže, kdy se z triků stává kouzlo. Malebnost, neotřelost a ironie se dohromady smísily jiným, ale opět těžko postižitelným způsobem, díky kterému Roger Zelazny byl a zůstává tak jedinečným autorem. **Jiří Grunt**
Roger Zelazny: Poslední odbočka na Babylon. Laser (Euromedia Group), 2022, edice Mistrovská díla SF, překlad Richard Podaný, obálka Darrell K. Sweet, 248 str., 329 Kč

Pan Houser k aktuální činnosti velkého pana L. Klímy píše: *Klíma se však opravdu ukázal být absolutní vůlí. Jakmile bídné tělo v hrobě dostatečně zetelelo, ztratilo svou moc a nedokázalo se rozmarům ducha dále bránit. Ten se tudíž čas od času vyškrábe z hrobu a přiměje tělo k pohybu.*

Současný Ladislav Klíma však není klasické strašidlo, žádný éterický obláček, ale pořádná chodící mrtvola, která pije, jí a zapáchá. [...] Jak si duch opatřuje alkohol, není známo; možná však díky své absolutní vůli se starými návyky skoncoval a stal se abstinentem. Když pak náhodou potká vzácného nočního návštěvníka, začne mu jako za starých časů vykládat, že pohrdá normálním životem a hodnotami spořádaných občanů. To by ovšem s ohledem na stav, v jakém se nachází, nemělo nikoho překvapit.

Jako i v jiných vlastivědně-literárních spisech p. Houser v tónu vyprávění balancuje na hraně zapáleného vlastenectví a hluboké osobní zaujatosti pro věc alkoholu a podivínství, současně však cítíme neustálou ironii a zálibu v přechodu do věčné lidově-naučné dikce, která mu byla vlastní z dlouholetého působení ve vědecké publicistice (zajímavé je, že web science-world.cz již není aktualizován, ale pořád je dostupný).

Knihu jsem na počátku léta přečetl s chutí a mohu ji doporučit.

První věta knihy: *Od dob Jericha, tedy od počátku věku měst, slídí město lačně po svém okolí, pozorně sleduje, jaká další území a lidi by mohlo pohltit.*

Poslední věta: *Zvlášť odolní jedinci dokážou prý takto fungovat celé roky, aniž při tom způsobí svému zaměstnavateli nějakou škodu.*

Jára Mikovec

Goodreads: 80 % (ze 2 hodnocení)

Databáze knih: 63 % (ze 7 hodnocení)

Odposlechnuto

Durova pustili na kauci, ale vyšetřován je na svobodě, pak nemizí pocit, že je tu nějaká dohoda a že mu 20 let vězení reálně nehrozí. Navíc je na místě skepse k jeho minulým prohlášením, že nikdy s nikým nespoupracoval... Tady mi vytanul na myslí úvod k Conanovi: *„Nikomu na tomhle světě nemůžeš věřit. Ani muži, ani ženě, ani zvířeti.“* Věřit se dá jen prověřené open source technologii, řádně testované a používané. **Vlád'a Krupa**

Generace Z se posmívá Mileniálům kvůli tomu, že jsou posedlí Harry Potterem a přiřazují se do kolejí, aniž by dostali vytožený dopis. Neznám mezi svými vrstevníky nikoho, kdo by něco takového udělal.

Rozhodně ne u nás v Havraspáru. **Marie Lockhart Michlová**

Vypálení Los Angeles

Tento článek je prvním dílem pokračující série, která se bude zabývat literaturou o Los Angeles, počínaje klasickými romány a literaturou faktu a konče detektivkami, sci-fi a komiksy. Prozkoumáme tak pro mne nejzajímavější město světa ze všech možných úhlů pohledu.

Francis Scott Fitzgerald napsal: „V životě Američanů neexistují druhé dějství,“ a ani pro něj žádné druhé dějství neexistovalo. Fitzgerald, který se proslavil hned po vydání svého prvního románu *Na prahu ráje* (*This Side of Paradise*), zemřel na infarkt, když mu bylo čtyřicet čtyři let, ve svém hollywoodském bytě a literární svět na něj prakticky zapomněl.

Dlouhá léta se potýkal s problémy, jeho alkoholismus se ještě zhoršil v důsledku duševní nemoci jeho milované ženy; v roce 1939 vypil až čtyřicet piv denně. Jeho pád byl dlouhý a pozvolný. Po úspěchu prvních dvou knih se *Velkého Gatsbyho* prodalo méně než 23 000 výtisků a ani dobré recenze nedokázaly vynahradiť chabý komerční ohlas. V roce 1930 byla jeho ženě Zelda diagnostikována schizofrenie poté, co se pokusila zabít sebe, Fitzgeralda a jejich devítiletou dceru. Za jízdy mu totiž strhla volant jejich vozu. V době, kdy vrcholila velká hospodářská krize, vyšly Fitzgeraldovy povídky jazzového věku z módy. Jeho knihy se neprodávaly, jeho zdravotní stav se rapidně zhoršil, byl bez peněz a jen s obtížemi platil narůstající výdaje za Zeldinu psychiatrickou léčbu. V autobiografické esejí *Prasklina* (*The Crack-Up*), kterou napsal pro časopis *Esquire*, Fitzgerald konstatoval, že „schopnost udržet současně v mysli dvě protichůdné myšlenky, a přitom si zachovat schopnost fungovat je testem pronikavé inteligence. Člověk by například měl být schopen si přiznat, že situace je beznadějná, a přesto být odhodlán ji změnit.“ Fitzgerald usoudil, že on sám v této zkoušce selhal, že „předčasně vyhořel“. Nezbylo mu nic jiného než hledat útěchu v Hollywoodu.

Když ho romány nedokázaly uživit, začal Fitzgerald psát povídky do časopisů, a když ani ty neuspěly, potlačil svou hrdost a stal se scenáristou. Usadil se v hotelu s exotickým názvem – Garden of Allah, který byl přitom cenově dostupný – v západním Hollywoodu a pracoval na scénářích. Sice tak vyřešil svou svízelnou finanční situaci a díky lukrativnímu kontraktu se opět stal solventní, ale tato práce ho nakonec zničila. Špatně pochopil zadání: on se snažil tvořit umění v prostředí, které bylo ve skutečnosti průmyslem. Ostatně zcela oprávněně se hovoří o filmovém průmyslu, nikoliv o filmovém umění. Jeho scénáře byly překombinované, ale ještě se na nich neblaze podepsali manažeři filmových studií. Billy Wilder přirovnal Fitzgeraldovo působení v Hollywoodu k působení „velkého sochaře, který byl ale najat jako instalatér“. Zatímco se Williamu Faulk-

nerovi podařilo skloubit literární genialitu, práci na brakových scénářích a alkoholismus, Fitzgerald zřejmě stejnou „pronikavou inteligencí“ nedisponoval.

Až v posledním roce mu svítila naděje. Fitzgerald se konečně dokázal udržet ve střízlivém stavu, k čemuž mu dopomohla konzumace nápadně velkého množství Coca-Coly a čokolády, a usilovně pracoval na novém románu. Prožíval silný vztah s britskou novinářkou Shielah Grahamovou a hodlal své zkušenosti z Hollywoodu přetavit v dílo, které by se vyrovnalo *Velkému Gatsbymu*. Přesto ho pronásledoval nepříznivý osud. Jeho poslední šek z nakladatelství Scribner's činil 13,13 dolaru, což bylo číslo nápadně nízké a zároveň nápadně nešťastné. Potýkal se se zdravotními potížemi a přestěhoval se proto do přízemního bytu, aby si po srdečním záchvatu nenamáhal srdce.

Fitzgerald byl dost chytrý na to, aby si přiznal vlastní neúspěch, ale také aby nepodlehł zášti. Na první stránce svého nedokončeného mistrovského díla *Poslední magnát* (*The Last Tycoon*) napsal: „Člověk může brát Hollywood takový, jaký je, což jsem dělal já, anebo ho může pustit z hlavy s pohrdáním, jaké máme v zásobě pro věci, kterým nerozumíme. Rozumět se mu dá, ale jen chabě a v jasných chvílích.“ (Překlad Lubomír Dorůžka – pozn. překladatele) Fitzgerald ke konci konečně pochopil podstatu Hollywoodu. *Poslední magnát*, ač nedokončený, je pravděpodobně jeho nejlepší dílo; shrnutí příslibu Západu, zrcadlový obraz *Gatsbyho*. Joan Didionová, která *Velkého Gatsbyho* četla opakovaně, tvrdila, že „abyste tu knihu skutečně pochopili, musíte nejprve poznat Východ, vědět, co to znamená vzpírat se proti Východu“. Fitzgerald věděl, co to znamená, ale věděl to i jiný spisovatel, Nathanael West.

Nathanael West se narodil v New Yorku v říjnu 1903; je tedy o něco mladší než jeho současníci ze „ztracené generace“. Byl však dostatečně mladý a jeho život nepřežala vedví první světová válka, jako tomu bylo v případě Hemingway, Faulknera a dalších. West se narodil jako Nathan Weinstein, dítě litevských Židů, což z něj dělá židovského spisovatele, který však pravděpodobně sám sebe nenáviděl. Stal se prvním Židem, jehož dílo vyšlo v edici Library of America. Nikdy se však nestal typicky židovským spisovatelem; alespoň ne takovým, jakým byli literární titáni druhé poloviny 20. století – Saul Bellow, Philip Roth nebo Norman Mailer. Údajně neměla změna jeho jména nic společného s projevy antisemitismu, ale o tom lze silně pochybovat. Velmi pravděpodobně šlo v tomto případě o víc než o pouhé následování rady Horace Greelyho: „Jdi na Západ, mladý muži!“

West žil v mládí nějaký čas v Paříži. Pro tehdejší generaci

umělců šlo v podstatě o samozřejmost; ale brzy se vrátil do Spojených států, aby se nechával příležitostně zaměstnávat a pokračoval v psaní, které ho zajímalo už od mládí. Velkým zlomem se pro něj stala práce manažera newyorského hotelu. Často vypomáhal svým přátelům – spisovatelům, včetně Dashiella Hammetta a Lillian Hellmanové, která vzpomínala, že „všichni jsme tam žili napůl zadarmo, někdy úplně zadarmo“. Díky nenáročné noční práci měl spoustu času na přemýšlení a dostatek materiálu, podle kterého vznikl jeho první skutečný román *Přítelkyně osamělých srdcí* (Miss Lonelyhearts).

Westova kariéra na rozdíl od Fitzgeralda nikdy nezažila prudké vzestupy a pády; nikdy nebyl úspěšný. Zároveň to však znamenalo, že ani nikdy nezažil žádný pád. Jeho černá komedie – *Přítelkyně osamělých srdcí*, která pojednává o sloupkařce žijící v době velké hospodářské krize, si našla řadu obdivovatelů mezi kritiky a spisovateli, nikoli však mezi čtenáři, kteří si kupují knihy. Do roku 1936 mu jeho první tři knihy vydělaly celkem 780 dolarů, což mu rozhodně nemohlo stačit k životu. V roce 1933 se přestěhoval do Hollywoodu, kde začal pracovat na adaptaci románu *Přítelkyně osamělých srdcí*, ale mocní filmového světa jeho námět změnili k nepoznání. Přesto se Westovi podařilo vydělat si na živobytí. Zatímco Fitzgerald nedokázal psát dobré scénáře, West uspěl v psaní naprosto špatných scénářů, které ale filmová studia hledala.

Pracoval velmi tvrdě – osm hodin denně šest dní v týdnu. Díky tomu ale mohl West tři až čtyři měsíce v roce věnovat vlastnímu psaní. Tak vzniklo pravděpodobně jeho mistrovské dílo *Den kobylek* (The Day of the Locust). Jedná se o mnohem cyničtější pohled na filmový průmysl než v případě *Posledního magnáta*. Román vypráví o Todovi Hackettovi, filmovém umělci, který touží po krásné začínající herečce bez talentu Faye Greenerové. Ve vedlejších rolích se zde objevuje rodina eskymáků, falešný kovboj a bordelmamá; postavy jsou nesympatické a působí groteskně. Příběh vrcholí násilnou roztržkou na filmové premiéře; hollywoodská lež ustupuje fašistické apokalypse. West byl do hloubi své duše pesimistou, autorem knih, které literární kritik Harold Bloom označil za „úžasně nepřijemné“. Nepřijemné a cynické, ale nikoli nevtipné. Westův styl psaní byl satirický a místy měl blízko k surrealismu – trpasličí bookmaker Abe Kusich ze *Dne kobylek*, zejména během nechutné scény kohoutích zápasů, působí v podstatě lynchovsky.

Byl to pravděpodobně právě Westův pesimismus, kvůli němuž se jeho knihy nikdy dobře neprodávaly. Američané si rádi přečetli o selhání amerického snu, vždy ochotně a rádi uvěřili, že Hollywood je zapšklý a hříšný, ale přesto potřebovali někomu fandit. *Den kobylek* je moralistickým dílem; nicméně jeho styl se Američanům nelíbil, byl na to příliš epizodní a bezútěšný. West se odmítal podobzet. Steinbeckovy *Hrozny hněvu* (The Grapes of Wrath) vyšly ve stejném roce jako Westova kniha, ale prodalo se jich 430 000 ku 1464. West soucetil s těžkým údělem mas, zatímco Steinbeck je velebil a pochleboval jim. *Hrozny hněvu* adorují obyčejné lidi, zatímco *Den kobylek* prorokuje jejich schopnost vyvolávat katastrofy. Dějiny 20. století potvrdí relevanci Westova pohledu na lidskou povahu mnohem více než ten Steinbeckův.

Přestože *Den kobylek* nepřinesl Westovi finanční úspěch, jeho život se vyvíjel dobře. V roce 1939 se seznámil s Eileen McKenneyovou, která v té době pracovala pro společnost Disney, a v dubnu 1940 se vzali. Přibližně ve stejné době také prodal několik scénářů, a to za svou dosud nejvyšší cenu, a pevně se etabloval jako scenárista. Začal rovněž plánovat pátý román. V prosinci 1940 se při návratu z lovecké výpravy zabil i se svou ženou při autonehodě. Bylo mu sedmatřicet let a zemřel pouhý den po svém učitelí F. Scottu Fitzgeraldovi. Toho rána se dozvěděl o přítelově smrti.

Hollywoodský systém Westa nezničil, protože on viděl, jak dopadl Fitzgerald, a byl odhodlaný se mu nepoddát. Nakonec mu svým precizním, expresivním, lyrickým a znepokojivým popisem noční múry způsobil možná více škody než Hollywood jemu. Osud však nestál na jeho straně. Nepochybně by napsal ještě několik románů a mnohé z nich by byly skvělé nebo by se dotkly hranice velikosti. Jeho osud nebyl ani tak neúspěšný, jako spíš tragický, i když příklady obou se v Los Angeles objevují ve značném množství. A navíc, jak dokládají životní osudy Fitzgeralda a Westa, neustále přitahují naši pozornost.

Petr Svoreň, jr.

Československý fandom vyhlašuje 44. ročník literární soutěže

Cena Karla Čapka

Své práce žánru sci-fi, fantasy nebo hororu s fantastickými prvky psané česky nebo slovensky můžete posílat do 20. listopadu 2024.

Soutěží se v těchto kategoriích:

- mikropovídka (max. 9 000 znaků včetně mezer)
- krátká povídka (9 001 až 30 000 znaků)
- povídka (30 001 až 90 000 znaků)
- novela (90 001 až 450 000 znaků).

Blíže informace jsou na následujících odkazech:

FB: <https://www.facebook.com/CenaKarlaCapka/>

WEB: <https://www.fandom.cz/ckc>

WEB: <https://fandom.cz/index.php/ckc/registrace>

EMAIL: ckc@fandom.cz

Pavel Mikuláštk
Sekretář CKČ

Odposlechnuto

Na veřejnoprávní TV se v jednom z aktivistických pořadů objevilo žádný gender neopomíjející slovo *účastnictvo*, pár koncesionářů se na to opovážilo reagovat v komentářích a dostalo se jim odpovědi:

Milé diváctvo, jsme mile překvapeni velkým zájmem o lingvistiku, který z debaty v komentářích doslova prýští. Pokud byste se tímto oborem chtěli dále zabývat, doporučujeme například náš nový pořad Jazykovědka, který najdete na YouTube iVysílání. Přejeme vám příjemnou zábavu!

Ondřej Bratinka to komentoval slovy: *Opravdu v ČT pracují lidé, kteří se domnívají, že o běžně užívaných slovech debatují pouze zájemci o „lingvistiku“, stejně jako o politiku se zajímají pouze „politologové“? Aneb existuje něco trapnějšího než vůl, který se pokouší o sarkasmus?*

ZR

Děsivé horory Ramsey Campbella

Britskému spisovateli jménem Ramsey Campbell (*1946 v Liverpoolu) donedávna nevyšla česky jediná kniha. Ale konečně jej „potkalo to štěstí“, což vůbec nechápejme ironicky, a jsou tu povídky (z let 1964–2012) sesbírané do knihy *Děsivé důsledky*.

V šedesátých letech začal jako napodobitel klasika Lovecrafta a typické jsou suggestivní popisy a pouhé náznaky. Kumuluji se. Hrůzu obvykle graduje k pointě odstavce po odstavci. Podle názoru Stephen Kinga je tento autor jakýsi uhlažený „aristokrat“ děsu, který by se svým umem jinak prorazil i v mainstreamu, ale nechce. Nebo nemůže. Raději straší. A celý život. Bude to i tím, že už jako chlapec hodně snil, a ozvuky tehdejšího času nalezneme například v povídce-vzpomínce na otce *Komín* (1977).

Když bylo Campbellovi osm, tak přečetl *Barvu z vesmíru*, a brzy objevil další Lovecraftovy prózy. Začal zkoušet, jestli nenapíše něco podobného sám, a roku 1964 (v osmnácti) zveřejnil díky Augustu Derlethovi, jednomu ze „strážců“ Lovecraftova odkazu, první sbírku.

Příběhy začal umísťovat do reálného údolí řeky Severn, kde to znal, ale vysnil tu mnoho míst i město Brichester. Dodnes mohl produkovat tyhle variace na Lovecrafta, ale všelicos četl (Fritze Leibera, Grahama Greena, Kafku, Machena, Johna Dicksona Carra) a přemýšlel a jeho styl se měnil. V naší knize přítomný a Kingem možná až přechválený *Společník* (1976) začíná takto: „Když se Stone konečně dostal k lunaparku – poté, co byl dvakrát špatně nasměrován, pomyslí si, že lunapark vypadá spíš jako obrovská herna s automaty...“ A strašidelný zámek z pouti mu není pouze čímsi, kde číhá šance na infarkt; a tušíte nějaký finální výbuch. Půjde. A hrdina příběhu byl dlouho skeptik, ale nevyplatilo se mu to! „Teď se mě na ujiždějším vozíku pokoušejí ukonejšit před další lekačkou, pomyslel si, ale já...“

Jiná povídka nazvaná *Průvodce* (1989) vděčí za hodně britskému klasikovi M. R. Jamesovi a má v ní roli antikvariát, ukolébkva, dávka černé magie... a mj. čteme: „Zkuste si představit pavouka v lidské podobě se čtyřmi končetinami, kterého kterási ztráta jak rozlítla, tak zohavila. A pokud by mu *chodit* umožnilo i něco jiného než zlomyslnost, bylo by to vědomí, že každý, kdo při pohledu na něj zemře, k němu zůstane připoutaný.“

Dnes je i Ramsey Campbell (žijící) klasik, o kterém dokonce existuje dvoustránková studie *Ramsey Campbell and Modern Horror Fiction* (2001) od S. T. Joshiho, a nestalo se mi dlouho, aby mě atmosféra příběhů natolik vyváděla z konceptu. Autor má jistě své hranice, to neříkám, ale ani moc nevádí, že snad veškerý um soustředí ryze k vyvolání hrůzy. S vysvětleními nemá vrásek. A těchto vysvětlení si pokaždé představíme hned několik, a to vždycky pekelných.

Například finále prózy *Měsíce* těžko nachází konkurenci. Co to hoch vůbec zahlédne v korunách lesa, kam zabloudil? Cosi jako „spíž“? Určitě tváře. „V houstnoucím šeru jsem nedokázal určit, jestli jsou slepí, ale nějakým způsobem si mě byli vědomi. Když se mým směrem jejich těla společně natočila, natáhla ke mně ruce, a dalšího dne jsem se začal snažit zapomenout a o několik let později se mi to prakticky podařilo; dokud jsem neuslyšel, že les padl za obětí vandalům, kteří ho podpálili za letního sucha. A když vyhlédnu ven dnes, vidím dál ty tváře, jak se slepě otáčejí ve vzduchu.“

Skvělé jsou i povídky *Willy Anorak* nebo *Hrůza pod Warrendownem*. Text *Pláň zvuku* (1964) je tu nejstarší a nejvic se blíží science fiction. Rozvíjí nejméně jeden konkrétní Lovecraftův příběh.

Zvláště líčení pocitů dítěte ztraceného kdesi v lesích (a viz román *Nejtemnější část lesa*, 2003), ale i v městských čtvrtích, ovládá autor bravurně. Jako by stále byl uvnitř právě tím vylekaným děckem, které se tetelí.

Ale četné povídky mají i kruté a drsně racionální inspirace. Šílenství tu může a nemusí být vysvětlením. Chůva vyhazuje dítě do větší a větší výšky a je si „jistá“, že ho *cosi* chytí. Anebo je pod vodou jakási (ekologicky hnusná) hmota, která utopí hrdinova přítele... takřka „na lžici“. Někdy se tedy jedná o umocnění dětských hrůz, ale jindy o transformace toho, čeho se už bojí prakticky, i kdyby poněkud paranooidní člověk. Jak jen se dá ale hrůza gradovat i jen prostřednictvím obrazů a portrétů při pouti objektem – v příběhu *Na Lornském panství!*

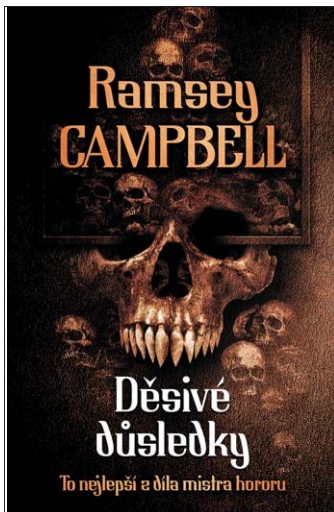
Již Campbellova matka se pokoušela psát a on sám se stal roku 1971 zetěm plodného autora brakové science fiction Arthura Bertrama Chandlera (1912–1984). Dodává: „Tmy jsem se přestal děsit teprve v patnácti: zhruba ve stejné době, kdy ze mě výchova ve sboru Křesťanských bratří udělala ateistu.“

„Dobře, že u nás Campbell prvně vychází právě v době, kdy se k našim čtenářům dostává nejnovější *weird* literatura díky nakladatelství Gnom!, Carcosa a Medusa,“ píše Antonín Tesař. „Lépe tak můžeme docenit, v čem je svým přínosem pro žánr zásadní. Za pozornost stojí i jeho bizarní román *Vtělení* (1983) anebo groteskní satira o sériovém vrahovi *Počítání do jedenácti* (1991).“

Knihu *Panenka, která snědla svou matku* (1976) už kdysi rozebral Stephen King (v *Dance Macabre*) a Campbell vytvořil taky román o pohřešovaném filmu s Borisem Karloffem a Belou Lugosim (*Ancient Images*, 1989). Ale česky tyto knihy nevyšly a buďme rádi za povídky odsud – jako *Nad světem, Ještě, Ta druhá jména, Místo zjevení a Mezi anděly*.

Ivo Fencel

Ramsey Campbell: Děsivé důsledky. Přeložili Pavel Bakič, Milan Žáček a Richard Podaný. Doslov Milan Žáček. V edici Fobos vydal DOBROVSKÝ. Praha 2023. 352 str., 359 Kč

Sekora to nemá lehké ani po smrti

Barbora Šalamounová, ilustrátorka a bývalá vedoucí ateliéru komiksu na plzeňské fakultě designu a umění Ladislava Sutnara, publikovala více než dvě stě šedesát stran dlouhý komiks *Trampoty člověka Sekory* (Universum). Podobné dílo komiksová scéna dlouho nespasila. Za vše asi hovoří první a poslední autorčiny věty: „*Komiks samotný je velmi nosné médium pro životopisy, které děti či mladí lidé neradi čtou,*“ a „*Problémem v očích některých současníků je Sekorova činnost v 50. letech minulého století. (...) o něm na internetu nehezky píš, s razantností lidí, jež (sic!) si ničím takovým neprošli.*“

Tyto dvě generalizace by možná byly akceptovatelné v knize vydané léta páně 1974, ale v dnešním kontextu a při autorčině zaměření působí tak trochu mimozemsky. Komiks autorka zároveň označuje jako „gamebook“, jehož princip jí evidentně imponuje, i když příliš nechápe, jak má fungovat. Nechte se proto zmást. Kniha není pro „*děti či mladí lidé*“ a vlastně těžko říct, komu je určena. Pokud autorka přímo necituje Sekorovy deníky či dopisy matce, šustí dialogy papírem, k tomu jsou návodné a slouží pouze jí – nikoli už pak čtenáři.

V knize (na jejíž podpis v Luxoru čekala nemalá fronta lidí) se ale přece jen najdou i pozitivní okamžiky. Např. zdařilý podrobný popis redakce a členů předválečných *Lidových novin* do zajme každého osmiletého (kniha je určena pro věk 8–100 let). K pěkným patří i okamžiky v lágru, kdy se oko kamery upírá spíše na božského Oldřicha Nového než na Sekoru. Celou knihu rámuje samoučelný rozhovor Ferdý mravence s umírajícím Sekorou, který dozajista také ocení nejedno dítě (stejně jako přešle podrobných informací o jedinečném výtvarníkovi minulého století). Když v komiksu konečně zazní z hmyzích úst věta: „Sbohem a na shledanou, Ondro, tatínku náš!“, je úleva přímo hmatatelná – jen pak následuje ještě šedesát stran komiksových dodatků.

Ricarderon

Odposlechnuto

Hitler tvrdil, že nás Německo ochrání před komunisty (komunismus označoval za židovský vynález).

Porazili jsme Hitlera i komunisty.

Putin tvrdí, že nás ochrání před liberály.

Porazíme Putina i liberály.

Jsou to ve finále jen nacisté a komunisté z Wishe.

Ondřej Tesárek / @bratříček

Zasloužíte si to, co tolerujete.

Bratříček

Microplastic People of the Universe

Nezpomínám si už, kdy jsem viděl první plastový sáček, ale byl to tenkrát zázrak a používal se u nás doma tak dlouho, dokud v něm nebyla díra, která se na rozdíl od ponožek nedala zastupovat. Vážil jsem si ho proto, stejně jako všech ostatních věcí z plastů, i když, pravda, soudruzi z NDR udělali občas někde chybu, jak dobře víme z filmu *Pelíšky*.

Ještě víc plastické sáčky uvedly do extáze rodinu ze sibiřské tajgy, od civilizace odtrženou tak dlouho, že poslední cizinec, kterého viděli, na sobě měl carskou uniformu. Další tam přistáli až v helikoptéře. Ta Sibiřany nijak neudivila. Avšak před průhledným plastovým sáčkem padli v děsu na zem: sklo, a hýbe se! Zázrak? Či dílo satanovo?

Ale občas slyš plasty už tehdy někomu na nervy. Třeba pro Franka Zappu symbolizovaly konformitu a hmotářskou kulturu, a už v roce 1967 měla jeho kapela Mothers of Inventions ve svém albu *Absolutely Free* ironickou písničku Plastic People. Song vzápětí inspiroval jednu hodně nekonformní českou undergroundovou kapelu, aby si zvolila jméno Plastic People of the Universe. Komunistům šli Plastici na nervy tak, že je poslala do basy a protesty proti jejich uvěznění pak stály u kořenů Charty 77. Dál už je to historie, našťastí s dobrým koncem.

S příběhem plastů už to tak jednoznačné není. Ne že by nebyly užitečné. Nejen, že proměnily náš každodenní život v nesčetných ohledech k lepšímu. Proměnily a stále proměňují i celé průmyslové obory stejně jako vědecká odvětví či medicínu, vlastně všecko, v obřímích rozměrech i tam, kde je ani pouhým okem nerozeznáme. Včetně nás samotných.

Mikroplasty, dokonce nanoplasty a co víme, asi i pikoplasty, nepatrné částice uvolňované i ze všech umělých hmot, mají objemově obrovský podíl na lidstvem produkovaném odpadu, zamořují vodu, vzduch a také naše těla. Podle jedné studie Světového fondu na ochranu přírody průměrný člověk za týden vypije a sní pět gramů plastů, z nichž část v našich tělech zůstává. Co v nás natopí, se pořád zkoumá. Nejčastěji se mluví o zvýšeném riziku nádorových onemocnění a snížení reprodukčních schopností. Zrovna nedávno jsem se ale dočetl, že jsou už skoro v každém penisu a ve skoro všech varlatech. Jak moc je jich v lidských vajíčkách, jsem se ještě nedočetl nejspíš z toho důvodu, že výzkum na tomto poli ještě nebyl uzavřen.

Raději si nepředstavuju situaci, až jednou mikroplasty vytlačí z varlat všechny spermie a z vaječníků všechna vajíčka. Až všichni noví lidé budou plozeni v laboratorních kontejnerech a jiná cesta na svět než skrz hrdlo nádoby z plastu nebude k dispozici. Jak asi se k tomu postaví Aliance pro rodinu? A utichne kulturní válka o pohlaví a gender, když pindíky a pipinky novorozenců budou už z nějakého pěvčecí? A my všichni se proměníme v takové Microplastic People of the Universe?

Jak že to volali na té Sibiři: Zázrak? Či dílo satanovo?

Jaroslav Veis

William Gibson: Působnost

Žánr kyberpunku je pro mne pořád trochu záhadou, protože jeho věhlas – a já bych řekl i význam – dalece přesahuje množství románů, které k němu lze přiřadit. Zajímavým způsobem se to ukazuje i na motivech z raných knih Williama Gibsona: při jen trochu méně obratném použití jinými autory se jeho vizionářské „rekvizity“ velmi rychle stávají banálními, takže navzdory všem tržním mechanismům dodnes máme mnohem méně dobrých kyberpunkových příběhů než čtenářů, kteří po nich touží. Nakonec tomuto vývoji se přizpůsobuje i sám Gibson. Jeho poslední kniha *Působnost* se odehrává ve stejném prostředí jako román *Médium*. Jde o svět, kde ze zhruba sto let vzdálené budoucnosti existuje informační spojení do přibližně naší doby, která je tímto spojením ovlivněna, takže se vůči budoucímu (a zřejmě i našemu) světu odvíjí jako alternativní historie. V románu se alespoň krátce setkáme s většinou postav z předchozí knihy, ale těžiště příběhu spočívá v novém, odlišném kontaktu s minulostí, který postupně vytváří druhý, alternativní svět. V tomto prostředí hrají pokročilé technologie stále důležitou úlohu, nevytvářejí však ani zdaleka onu specifickou poetiku, kterou jsme si zvykli spojovat s kyberpunkem.

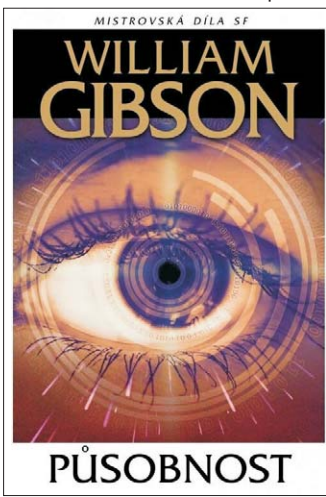
Jde přitom spíše o posun v atmosféře než v rekvizitách. William Gibson nám opět předvádí techniku, která má schopnost měnit společenskou strukturu. Ale jde o společnost, která je – změnám navzdory – mnohem konformnější. Jedna z vlastností, které mi na Williamu Gibsonovi jako na autorovi přijdou zvláště fascinující, je proto jeho schopnost přizpůsobovat se duchu doby. Ve chvíli, kdy byla naše očekávání od budoucnosti velická, vytvořil *Neuromacera*, který smělymi a někdy i radikálními obrazy zkoumal, jak by se naše očekávání mohla naplnit. S tím, jak se některé jeho vize postupně uskutečňovaly, stávaly se i jeho romány civilnější. A v dnešní době, kdy jsou naše touhy ve vztahu k budoucnosti nicotné a banální, píše knihy, které to reflektují. Zatímco v Gibsonově první trilogii *Sprawl*, jejíž byl *Neuromancer* úvodním dílem, jsme se ptali, jak vlastně bude možné žít v tak podivuhodném světě, který nás čeká, ve čtvrté trilogii *Jackpot* k nám autor přistupuje z pozice, která je skoro přesně opačná. Ptáme se, jak vůbec z něčeho tak nudného, jako je svět, co nás obklopuje, může povstat příběh.

Nejzřetelnější je to viditelné na Verity Jane, hlavní postavě knihy a zdaleka nejpasivnější ze všech Gibsonových hrdinek. Za celou knihu učiní dohromady snad dvě nebo tři rozhodnutí, která jsou navíc bezvýznamná. Kolem ní se však točí několik desítek více či méně viditelných postav, jejichž smyslem není nic jiného, než jí sloužit: umetat cestu a zajišťovat, aby byla v dokonalém bezpečí. Toto výsadní postavení je přitom čistou svévolí, získala ho náhodou. Fakticky se k přátelství s umělou inteligencí, která pro ni toto hemžení úlu okolo královny řídí, dostala díky své práci testerky mobilních aplikací. Dalo by se

předpokládat, že by měla projevovat nějaké schopnosti, pro které si k práci na experimentální a potenciálně převratné zakázce vybrali právě ji. Pro Gibsonovy hrdiny je motiv „náhodou byl na správném místě“ dost typický, ale ke „šťastnému setkání“ je přivede jejich kvalifikace. A toto je, myslím, první případ, kde je jediná kvalifikace, kterou uvidíme, úzkost.

V podobném duchu jsou zkomponovány i ostatní složky knihy. Zápletka se snaží vyhýbat konfliktům – a když už k nějakému přeci jen dojde, je velmi krátký, postavy téměř neohrožuje a nemá potenci vykolejit děj z dopředu naplánovaného průběhu. Více než polovina vedlejších postav je úplně zbytečná, neudělá

nic, co by se nemohlo odehrát i bez nich, jen sledují a vlně komentují děj. Nejdramatičtější příspěvkem Wilfa Netherтона, se kterým procházíme druhou dějovou linií, je, že musí v pravidelných intervalech zajít obdivovat nebo pochovat malého synka! Všechny postavy mají dostatek zdrojů – dovednosti, peníze i technické prostředky se každému dostávají přesně v míře, která je potřebná, aby s trochou nevzrušivého zájmu zvládnul všechno, čím ho budoucnost může překvapit. Zapomněli Verity dopít svoji kávu nebo nemá-li Wilf čas se nasnídat, jde o poměrně významné peripetie hodné naší pozornosti. (Vůbec se neodvažuji dohadovat, co by s rovnováhou světa udělalo, kdyby někdo cestou domů nezvládnul manželce na druhý den koupit mlé-

ko.) Kniha ctí zavedenou strukturu Gibsonových románů, která směřuje k neuralgickému bodu, kde se sbíhají všechny linie zápletky a mění se paradigma, ale autor se tentokrát dosti usilovně snaží, aby omezil naše nepohodlí, které by mohlo vzniknout, kdyby se událo něco překvapivého.

Jakkoli nepravděpodobné se může zdát, že by z podobných prvků šlo vystavět román běžné délky, nedá se říci, že by *Působnost* byla – přinejmenším ve srovnání s autorovými díly po roce 2000 – nudná nebo dokonce nepodařená kniha. Platíme za to změnou rytmu, kniha opět přesáhla sto kapitol (starší mívaly kolem čtyřiceti) a časté střídání kontextu pomáhá maskovat řídký děj. Kromě toho ovšem William Gibson umí psát tak, že i obyčejné události působí zajímavě a příležitostně i důležitě. A stále má schopnost spojovat do jednoho celku koncepty, o kterých obvykle smýšlíme odděleně, takže i když jeho analytické postřehy o proměnách společnosti už nejsou tak barvitě a radikální, jako bývaly, pořád jsou dostatečně neotřelé. Kniha plyne poklidně, ale přesto mi přišla napínavá, zajímalo mě, co bude dál, dokonce i když bylo zřejmé, že se nestane nic překvapivého. V tomto smyslu jde stále o dílo spisovatele, který má svůj příběh pevně v rukách, z čehož má čtenář prospěch.

Jakmile se však nad příběhem trochu zamyslíme, je těžké přehlédnout, v jak podivném světě se odehrává. Nevíme přesně, jak vznikají odštěpené časové linie. Ale víme, že ta z *Působnosti* se odlišuje tím, že v roce 2016 byla ve Spojených stá-

tech zvolena prezidentka (Hillary Clintonová není nikde přímo jmenována). Na pozadí příběhu sledujeme, že už o rok později se svět ocitnul krůček od jaderné války a jen naprosto nepravděpodobná a výstřední náhoda globální katastrofě zabránila. Jistě, úspěch se posuzuje podle výsledku, nicméně ať už si o období, kdy vládnul Americe prezident Trump, myslíme cokoliv, podobnému ohrožení se svět ani vzdáleně nepřiblížil. Přesto je budoucnost, kde to prezidentka *myslela dobře a skoro se zvládla vyhnout jadernému zničení* – „až na jeden detail, něco, k čemu ji vedly správný důvody, ale pak nechápala, proč to nevyšlo“ (str. 456) – považována zcela automaticky za lepší. Autorův klidný, ale hypnotický styl dokáže mnohé zamaskovat. S odstupem viděn je však podobný kontrast mezi realitou a jejím vnímáním nečekaně groteskní.

Už na konci minulé knihy nebylo příliš jasné, který z obou světů považovat za lepší. Zdali alternativní současnost, které se lidé poučení budoucím vývojem snaží přinést stabilitu, nebo fiktivní budoucnost, která přečkala „pomalou apokalypsu“, která se nazývá *jackpot* (a podle které je zvykem trilogii nazývat). Jackpot není nikdy přesně popsán, ale je to jakési zhmotnění všech možných současných obav o planetu dohromady. Potíž je už v tom, že William Gibson tuto apokalypsu podivným způsobem relativizuje: společnost, která ji přečkala, je technologicky velmi rozvinutá, přinejmenším na úrovni, kterou bychom očekávali, kdyby k žádnému světovému kataklyzmatu nedošlo. To, co z lidstva zbylo, přežilo *díky* technologiím – z toho nakonec určité střípky v příběhu zahlédneme. Za takových okolností těžko dovodit něco jiného, než že současné snahy omezit používání a rozvíjení technologií – přičemž kniha souzní s názorem, že jde o snahy nedostatečné – jsou tragickým omylem. Poškozuji totiž právě ten prostředek, pomocí kterého lze krizi zvládnout, takže rozsah a dopad katastrofy zhoršují.

Je to trochu jako s druhou světovou válkou. Byla strašlivá, ale málokdo z těch, kdo žili a žijí po ní, by si myslel, že život ve společnosti před ní byl lepší. Dokonce i navzdory různorodým negativním důsledkům, které si dobře uvědomujeme, bychom chtěli, aby k podobné proměně lidské psychologie došlo, třebaže bychom uvítali, kdyby ji provázely méně krvavé události. Zatímco v *Médiu* se podobné otázky začaly vynořovat až ke konci, v *Působnosti* nás provázejí celou knihou. Na jedné straně přítomnost, ve které zákulisní manipulace nastolí vlídnou formu totality, jejímž záměrem je ještě více regulovat lidskou činnost a chránit nás před námi samými. Na druhé straně neurčitě pochmurná budoucnost, kterou zřejmě ovládají původně zločinecké klany, kde ale lidé v míru – a přinejmenším z našeho pohledu v blahobytu – zažívají zázraky, které nás ještě nedávno na fantastické literatuře tak přitahovaly. V románu se věci mohou jevit jinak, než pak vypadají ve skutečnosti. Ale mám-li porovnat, která z realit v dramatickém experimentu Gibsonových románů obstála lépe, dal bych obtížné variantě, kde vývoj lidstva nejspíše pokračuje, bez váhání přednost před harmonickou verzí, kde budeme spolehlivě chráněni před nevhodnými touhami.

Vyznění příběhu je přesně opačné: dává přednost drobnému, ale jistému štěstí, které nám dokáže na chvíli udělat ra-

dot. Nemůžu se ale zbavit dojmu, jako by příběh ono poselství, které má – i jinými způsoby, než jsem se pokoušel popsat – předat, sám neustále zpochybňoval. Samotný text knihy neposkytuje žádné vodítko, podle kterého by šlo rozhodnout, jaký je autorův vlastní postoj. Zda se současným pohledem na svět souzní, zda ho pouze neutrálně popisuje, nebo zda se má jednat o jeho kritickou parodii. Je na každém ze čtenářů, aby si zvolil vysvětlení podle svého náhledu a naturelu. Přesto nejsme v interpretaci úplně bezmocní, protože navzdory všem změnám, kterými romány Williama Gibsona prošly, dají se v nich najít určité neměnné prvky. Jedním z nich je zvláštní charakter postav a jejich osobní etika. Rozhodně pro ně neplatí Kantův kategorický imperativ: jedné podle zásad, které by se mohly stát obecným pravidlem. Gibsonovy postavy jsou elitáři, platí pro ně to, co George Orwell nazval výsadou kléru: být posuzován podle speciálních pravidel. Důvody, které by podobné zvláštní zacházení měly vysvětlit, souvisí s technologií, ovšem v průběhu času se významně proměnily.

Protagonisté starších knih byli lidé na okraji. Někdy sice byli významní nebo slavní, ale jejich výjimečnost spočívala v tom, že na vlastní zodpovědnost porušili zavedený pořádek a přišli s inovací. Nový – technologickou změnou podmíněný – vhléd ospravedlňoval jejich právo rozhodovat se autonomně. V *Působnosti* vidíme úplně jiný obraz. Technologie, která už se dříve opakovaně osvědčovala, samovolně vede k úspěchu. Vliv má ten, kdo měl šťastnou ruku, takže díky technologii zbohatnul. Moc je používána svévolně, není podmíněna žádnými charakterovými vlastnostmi, které by postava předtím musela osvědčit. Šlo by říci, že dříve se postavy chovaly idealisticky: manipulovat světem bylo možné úplně libovolně, jen když za to výsledek stál. Nyní se chovají formalisticky: volby je možné libovolně zmanipulovat, bude-li zachován akt svobodného „vhození listku“. Jestliže kdysi postavy aspirovaly být novou aristokracií, jejíž odvážné činy budí obdiv, nyní zaujímají roli všudypřítomného byrokrata, který nenápadně opravuje každý detail našeho rozhodování.

Vidíme, že pohled na svět se za třicet pět let Gibsonovy autorské kariéry neuvěřitelně změnil. Ať už si o této proměně myslíme cokoliv, už jen z toho, že za tak krátkou dobu získaly moderní technologie úplně protikladné společenské postavení, mrazí. A romány Williama Gibsona nám tuto proměnu étosu dokázaly zprostředkovat. Takže i když jeho pozdní knihy můžou působit nenápadně a nevzrušivě, v historické perspektivě je vidět, že neztratily nic ze své radikálnosti. Ukazují nicméně, jak nás kybernetická a digitální revoluce zklamala – ostatně jako snad každá předchozí revoluce v dějinách. Dneska by se zřejmě to, že se vyhne ořesu, považovalo za dobrou zprávu, ale já z toho přesto jsem rozčarován. Z literárního hlediska není „revoluce“ důležitá coby změna světa (už jen proto, že knižní svět je fiktivní), ale jako katarze. Osudy se odvíjejí dál bez ní i s ní, ale katarze – napětí a uvolnění, které nejsou jen prostředkem pro zvýšení napínavosti dobrodružného příběhu, ale které svoji dynamikou připomínají život – je pro vyznění příběhu klíčová.

V *Médiu* jsme ještě katarzí prošli, ale zdálo se, jako by postavy byly natolik utilitární, že je to nijak existenciálně neovliv-

● trojí pravdě

Dolehla ke mně smutná zpráva. Jistý vědecký kolektiv hodlal získat peníze na antropologický výzkum, ale hodnotící komise proti všemu očekávání nechtěla nic slyšet o výzkumu, nýbrž žádala angažmá ve věci dekolonizace, ekvity a diverzity, a peníze jim nedala. Antropologie totiž právě před našima očima zaniká a místo zkoumání toho, co bylo nebo jest, se hodlá napříště věnovat blouznění o tom, co není, nikdy nebylo a nikdy nebude, ale být by mělo. Když jsem naznačil, že to teda měli napsat tak, jak to hodnotitelé chtějí, což přece nebylo neznámo, byl jsem bezmála nařčen z ponoukání ke lži.

Říká se, že pravda je dvojitá, pravda malá, jejímž opakem je lež, a velká, jejímž opakem je jiná pravda. Věda se zabývá pravdami malými: foton je buď částice, nebo vlna, a opak je nepravda, anebo je v jakémisi smyslu vlna i částice zároveň, a v tom případě je nepravda, že by měl být jenom jedno z toho. Buď – anebo, pravda – lež; proto se taky může stát, že se nějaká taková pravda vyvrátí a zanikne. Naopak velké pravdy se týkají spíše smyslu života a tak a jsou v principu nevyvratitelné (cynika napadne, proč se takovými otázkami vůbec zabývat, když se nepozná, která odpověď je správná). Ovšem pravda je také to, co se správně má říkat, co je vhodné – jinými slovy to, co se líbí rodičům, učitelům a různým jiným policajtům.

Pravda vědecká je těžká k naučení, protože je vesměs kontrainuitivní. Pravda filozofická zase vyžaduje zájem o věci vzdálené. To pravda společenská je něco jiného. Že nemáme na schůzi říkat to, co se nám nelíbí, většina lidí pochopí snadno a žádné problémy s tím nemají. Skrývat názor není obtížné dokonce ani v případě, že nějaký máte. Jde o úplně stejný proces, jako když dítě pochopí, že nemá říkat zlé tetičce, že je kráva, i když je, a o něco později rozšíří tentýž princip i na prez-

nilo. Možná zachránily svět, ale znamenalo to pro ně jen tolik, že si zařídily pohodlnější a bezpečnější – což zde znamenalo povrchnější – život. V *Působnosti* už jsme se katarzi úplně vyhnuli, ba co víc se zdá, že by mohl vzniknout mechanismus, který jakousi všeobecnou psychoterapii každé budoucí krizi a katarzi včas zabrání. Závěr *Působnosti* dost jasně naznačuje, že záleží hlavně na realizovaném štěstí, i když má banální podobu. Bez předchozí katarze jinou podobu ani mít nemůže. To je velmi významný posun oproti dřívějším autorovým knihám, které se přidržovaly názoru, že podstatná je naděje, i když ji hledaly na krajně neobvyklých místech. K tomu, jak máme podobně *selhání vize* vnímat, neposkytuje kniha žádný klíč. Uvidíme, jestli rozuzlení přinese předpokládaný třetí díl, ale moc bych tomu nevěřil. Já osobně obraz, který nám William Gibson ve svých pozdních románech předkládá, nedokážu vnímat jinak než jako přímo nevyjádřenou, ale až ke krajní mezi vyhrocenou kritiku současné doby. Názory čtenářů se ovšem můžou různit: *Působnost* rovněž předvídá, že cosi jako „bezpečný příběh“ může existovat, aniž by to znamenalo, že čtenářský zážitek se stane triviálním. Což je z literárního hlediska vlastně opět radikální výkon. Já bych ale bez váhání radši sáhl po pochmurném, možná dokonce i trochu odlidštělém světě kyberpunku.

Jiří Grunt

denty a členy hodnotících komisí. Když jsem kdysi četl Orwellův román *1984*, cosi mi připadalo nějak divné: Orwell popisuje doublethink jako náročnou intelektuální aktivitu, které se lidé musí dlouho a úsilně učit a zdaleka ne každý to zvládne. Protože jsem první polovinu života (dnes už bohužel tu menší) prožil v komunistickém režimu, mohu prohlásit ve vsí vážnosti, že doublethink je hračkovitě snadný a dokáže to úplně každý. Těžko říct, jak to, že to Orwell nepoznal – předpokládám, že na Eton College to bylo taky tak a Orwell musel být raněný zvláštní slepotou, že si toho nevšiml. Zjevně chtěl popsat komunistický režim jako peklo s démonickou ideopolicí, nikoliv jako poklidnou zemi občanů, kteří normálně spontánně lžou nejen rodičům, dětem, životním partnerům, učitelům, policajtům a nadřízeným v práci, ale i straně a vládě. Uvážíme-li, kolik interakcí zažívá manžel s manželkou a kolik občan s prezidentem či s hodnotící komisí, je zjevné, že lhat o dekolonizaci, pomnicích rasistů a džendrové rovnosti je vedle normálního lhaní o hospodách, milenkách a dlužích úplná sranda.

Moderní společnost se vyvíjí tak rychle, že moudrost starců nikoho nezajímá; někdy se ale vývoj děje v dialektické spirále a jakoby se vrací, kde byl dřív, ovšem na kvalitativně vyšší úrovni. Moje generace se ještě může hodit: jsem absolventem předposledního turnusu (1988) státních zkoušek z marxismu-leninismu (jak jsem usiloval dokázat předchozí větou), ale zažil jsem i poslední křeče Státního plánu základního výzkumu. Myslím, že bych dokázal poradit, jak správně plánovat výzkum, aby to vypadalo, že jím usilujeme o ekvitu a diverzitu, když jsem zažil plánování výzkumu, aby to vypadalo, že jím plníme Soubor opatření ke zdokonalování soustavy plánovitého řízení národního hospodářství. **Jan Zrzavý - léto 2022**

Odposlechnuto

Osobně jsem byl vždy skeptický k obviněním, že za sabotáží [Nord Streamu] stojí Spojené státy. Podobné názory často stály hlavně na víře ve všemocnou a všehoschopnou CIA. Američti zpravodajci ale již nejsou, co bývali. Dávno minulé jsou doby, kdy CIA organizovala antikomunistické převraty v Latinské Americe jen proto, že bylo pondělí. Naopak dnešní CIA, aspoň co můžeme dle náborových videí soudit, je posedlá diverzitou, plná „cisgender milenálů s úzkostmi“. Máme věřit, že důstojnice CIA, jež „se dříve potýkala se syndromem podvodníka, ale ve svých 36 letech odmítá internalizovat mylné patriarchální představy o tom, jaká žena může nebo má být“, by byla schopná naplánovat útok proti Rusku?

Ondřej Šmigol / Echo

Společnost Morgan Stanley přišla se studií, podle které bude v roce 2030 45 procent žen ve věku 25 až 44 let svobodných a bezdětných. Dobrá zpráva? Pro výrobce krmiva pro kočky a luxusní kosmetiky určitě. Je to ale dobrá zpráva i pro ženy?

Bianca Belllová / plus.rozhlas.cz

Nemůžeš hodnotit seriál, který jsi neviděl. To je jako zavrhnout nacismus a ani si nepřečíst Mein Kampf.

Jirka Slavík

Kafka zemřel před sto lety

„Jsem konec nebo začátek.“ Franz Kafka

Sto let po předčasné smrti Franze Kafky, který žil mezi 3. červencem 1883 a 3. červnem 1924, máme po ruce podrobný jeho životopis Reinera Stacha (*1951), který česky vyšel ve třech svazcích (2016–2018), anebo máme k dispozici další Stachovu publikaci s rovnou stovkou „odhalení“, která pikantně demolují vžitá kafkovská klíšé.

Zvíme tak, že nebyl „morous“ a nikdy nepsal *nesrozumitelně*. Že prováděl i normální, lidské věci, které si s ním vědci automaticky nespojují, a například občas chodil na pivo. Přímo před smrtí dokonce začal zlatavý mok pít ještě víc. Musel? To ne, ale má to deprimující důvod, vázaný na „prostou“ tuberkulózu hrtnu. Pil, zjara 1924 (tedy právě před sto lety) polykal už stravu pouze s námahou a typické bylo, že permanentně žíznil.

Anebo se Stach zdárně trefuje do – Kafkou natropených – geografických lapsů. Román *Nezvěstný* se, jak víme, odehrává v Americe, ba bývá co *Amerika* vydáván. Narazíme ovšem na podivné „posuny“ topografie a v Kafkových USA je stát „Oklahoma“.

Brooklynský most tu leží jinde a San Francisco se vyskytuje na východním pobřeží. Jde o autorské záměry? Sotva. I když to není v jednom případě úplně vyloučeno.

Socha Svobody – totiž – u Kafky nepozdvihuje k božímu zenitu pochodeň, ale meč. Je zajímavé, že byl na omyl upozorněn přáteli, a přesto neopravil nic.

Vedle (fascinujícího) sumáře Kafkova života stvořil pan Stach tudíž i sumář zajímavostí. Otázkou je, komu bude přínosem a nejde-li nad ním o marněný čas. Proto taky doporučíme i práci Jese Hawese (*1960) *Proč byste měli číst Kafku, než promarníte svůj život* (2008, česky 2011) a upozorňují rovnou, že teprve zde asi ustrnete nad některými odhaleními.

Stačí už náhled na známou povídku *Proměna*. Ta je, jak víme, příběh o (racionálně nevysvětlené) transformaci chlápka Řehoře v hmyz. I o následcích. Kdyby přitom povídku napsal jiný bard, najdete ji dnes v příhrádce vědeckofantastické literatury, a jak někde upozorňuje Ondřej Neff, taky že jde o sci-fi.

Ale Hawes četl pozorně i Kafkovy deníky z roku 1912 a rozkryvá překvapivý a pro mě osobně nečekaný vliv Johanna Wofganga von Goetha. Upozorňuje: „Dnešnímu anglosaskému čtenáři se těžko popisuje Goetheho význam v německé literatuře a době, kdy žil Kafka, a nejpříléhavější by bylo Goetha označit za německého Shakespeara, Dickense, Keatse, Byrona a Benjamina Franklina v jedné osobě.“

Hezky řečeno. A Franz Kafka si – právě roku 1911 – přečetl *Utrpení mladého Werthera* (1774). Je to slavné dílo a letos, mimochodem, slaví čtvrt tisíciletí existence. I díky četbě *Werthera* se stal roku 1912 Goethem posedlý. Propadl mu, četl o něm a pokoušel se marně pochopit jeho povahu. Měli spolu podle vlastních Kafkových slov „výjimečně intimní vztah“ a Franze prostoupilo nejen zanícení intelektuálního objevitele, ale stal se i pravým cestovatelem prostorem Evropy

a v létě – pro sebe klíčového roku – uskutečnil výlet do Výmaru, zacilený takřka výhradně na Johanna Wofganga. Zjistil něco?

Vlastně nevíme, každopádně však registroval, nakolik se velký německý autor cítil nešťastný. Uvnitř Franze začal ovšem převažovat pocit, že Goethe dělal – i následkem své nešťastnosti – nešťastnými taky jiné. Ani si to vždy neuvědomoval, ani si to vždy hned neuvědomoval Goethe a Kafka byl zaskočen taky jeho pocitem vnitřní svobody.

A zatímco ve *Faustovi* čteme, že si je každý (dobrý) člověk, „i když zrovna bloudí v temnotách“, vědom správné cesty, má Kafka věru skeptičtější názor. Ani „dobrý člověk“, říká Kafka, si správné cesty vědom nebývá.

Takřka nikdo si toho nevšiml, ale už Werther prahl po změně v brouka. Zmiňováno je to dokonce hned v úvodním dopise. „Chtěl by se stát chroustem, aby směl poletovat v moři vůni a nacházet tu veškerou **potravu**.“ zvíme. To píše Werther či Goethe a sporu není, že už „nejslavnější literární sebevrah“ snil, že se tak transformuje. Podstatné slovo **Nahrung** (potrava) se přitom, a to Goethe tušit nemohl, stalo sto let nato i jedním z nejfrekventovanějších výrazů *Proměny*.

Stát se broukem a dál lidsky myslet a cítit, je samozřejmě hrůza, ale *Proměna* přesto obsahuje bod, kde se naznačuje jeden pozitivní aspekt. Řehoř leze pryč ze svého pokoje (ještě neví, že ho opouští naposled), slyší sestru hrát na housle a my v tu chvíli čteme: „Byl zvířetem, že jej hudba tak uchvacovala? Bylo mu, jako by se před ním otevírala cesta k neznámé, vytoužené **potravě**.“

Jak Hawes upozorňuje, sní Werther a Řehoř shodně o tom, že se nějak vyhnou těžkému údělu života a zpřístupní se jim čistší „potrava“, abstrahovaná z hudby či vůně. „Na rovinu řekněme,“ říká Hawes, „že je to obdobné, jako by si dvě generace anglických vědců nevšimly, že Joyce úvodem *Odyssea* cituje sekvenci z *Hamleta*.“

Identifikuje ale i další překvapivé momenty a dokládá, že je Goethem ovlivněna zrovna tak první významná Kafkova povídka, a totiž *Ortel*.

Hawes odmetá i další mýty a Kafku bychom, říká, měli číst „nevinně“ a tak, jako by naši myslí neproběhla ani myšlenka na pozdější holocaust. „V čem je ale potíž?“ uzná Howes obratem. „Jsme lidé a jako lidé to nemůžeme nevědět.“

Hawes cituje i tu část *Ortelu*, ve které se hrdina zmiňuje o Sherlocku Holmesovi a schopnosti smysluplně pozorovat. Povídka navíc obsahuje nevyřešenou záhadu. Má hrdina v Petrohradě přítele a skutečně mu tam zaslá dopisy? Nebo žádný podobný muž neexistuje? A hrdinův otec, ten přece přímo naznačí i variantu, že žádná podobná osoba není...

A detektivka jako taková?

Nejspíš ideální žánr pro svět, ve kterém „zemřel“ Bůh. Kde už nemelou boží mlýny. I každý díl *Columba* následkem toho naznačuje, že sice spravedlnost může nastat, ale i velmi specificky a bez (už pohřbeného) Hospodina. A ne? V *Ortelu* i *Procesu* obrátil Kafka „Holmesův žánr“ naruby a představil svou

Chvála poslů špatných zpráv

Meteorologie nepatří zrovna k disciplínám, jež by se těšily všeobecné úctě na každém kroku. Co si budeme povídat, pokud jde o lidový pohled na vědu, je spíše takový otloukánek. Rozumí jí totiž mnohem víc lidí než fotbalu, hokeji, přechylování ženských příjmení a politice dohromady: každý, kdo vystrčí nos ze dveří, cítí se být oprávněn vyjádřit se k přesnosti předpovědi počasí a nešetřit uštěpačnostmi, když nemá dešťník nebo si naopak vezme o svetr víc. K čemu je takový meteorolog, stačí přece zalistovat stoletým kalendářem lidových pranostik, praví pan Každý.

Pana Každého však vůbec nezajímá, že na světě není nejspíš komplikovanější systém, než je počasí. Nemá důvod si připomínat, že to byl americký matematik a meteorolog Edward Norton Lorenz, který právě díky pozorování nejistot a nepřesností v předpovídání jeho vývoje položil základy teorie chaosu, od níž se odráží moderní predikování chování (nejen) počasí. A slyšel-li o „efektu motýlího křídla“, nemá důvod si pamatovat, že o něm poprvé mluvil právě Lorenz v přednášce s titulem „Předvídatelnost: Může mávnutí křídla motýla v Brazílii zapříčinit tornádo v Texasu?“ (1979), mimochodem inspirované sci-fi povídkou Raye Bradburyho *Hlas hromu* (A Sound of Thunder). V té souvislosti je půvabné, že právě o Bradburym mnozí teoretici žánru říkali, že na vědu pohlížejí s erudicí plyšového medvídku...

Předpovídání počasí je zkrátka jedním z nejosložitějších úkolů, do kterých se věda pustila, a dobře, že v modelování jeho vývoje hodně pokročila. Zároveň je to však úkol poněkud nevděčný. Ty nejdůležitější předpovědi a zprávy o počasí jsou totiž ty špatné – a posly špatných zpráv, jak známo, nemá nikdo rád (byly časy, kdy je i zkracovali o hlavu).

Důležitost špatných zpráv o počasí jsme však právě prožívali na vlastní kůži během katastrofických povodní, které postihly střední Evropu a taky značnou část Česka, způsobily obrovské škody, připravily lidi o domovy, některé i o život. Ty ztráty mohly být mnohem horší, kdyby meteorologové nepřišli s nebyvalým předstihem s nebyvale přesnou předpovědí vývoje srážek. O několik dnů dříve, než obrovské přívaly vody valící se z oblohy začaly zaplavovat zejména severovýchodní část Česka, varovali, kde a co se může stát, a umožnili všem součástí záchraného systému alespoň nějak se připravit.

Říkal jsem si, jestli na ně někdo vzpomene, když v pondělí večer po mimořádné schůzi vlády ministři děkovali všem, kdo se na boji s katastrofou podíleli i jinak pomáhali, a byl jsem moc rád, že ministr životního prostředí Hladík připomněl i meteorology. Pomník jim asi nikdo nepostaví, ale aspoň desku by si zasloužili. Třeba na hrázi přehrady Nové Heřmínovy, která, kdyby už stála, mohla před katastrofou zachránit Opavu i Krnov. Kdy však bude stát, to si předpovědět nikdo netroufne.

Jaroslav Veis

Odposlechnuto

Zklatat otce znamená dospět.

Lucifer Morningstar

ústřední tvůrčí tezi: v životě bohužel nelze spoléhat pouze na promyšlená „přírodovědná“ pozorování. – Ani Kafka proto na ně nespolehá a ignoruje zvyklosti, jakými bývá „šťastný konec“. Ignoruje morální ponaučení a vysvětlení, proč šťastný konec absentuje. Neposkytuje útěchu. Nevidí záchrany a jeho hrdinové čekají, že získají přístup k záhadným byrokratům a soudy budou nakonec spravedlivé a přihlížet budou k faktům jako Sherlock. Ale... A očekávají, že i dědičná choroba bude vyléčena a každé poselství dojde už z toho důvodu, že bylo odněkud posláno.

Očekávají, že i „zaslíbená zem“ splní své sliby, jenže tak to vždycky a pro každého nefunguje a život nic podobného neuznává. Je spíš černou komedií a Kafkovo dílo děsí i tím, že Rehoř i Josef naivně NEztratili naději.

Ačkoli nemají ani naději sebemenší a ačkoli tkví mezi světem, který by chtěli, a světem, který žijí, propast.

Svou výbornou, analytickou knihu končí Hawes zvláštním citátem, který kupodivu není ze žádné biografie Kafkovy, ale je z biografie Charlese Dickense od Petera Ackroyda: „U ruských romanopisců 19. století se materiální a duchovno prolínají. U francouzských romanopisců té doby funguje podobný duch materiálního světa a ten nemá transcendentní ozvěnu a je velkolepý sám sebou. Ale v díle Charlese Dickense existuje křehký vztah reálného s nereálným, konkrétního se smyšleným a světského s transcendentálním.“

Platí totéž pro Kafku? Snad. A jen málo čtoucí lidé, kteří jeho psaní zkoumají pouze psychologicky, si – ke své škodě – neuvědomují, jak hodně Kafka prostudoval, než začal psát.

Obdivoval Stendhala a zbožňoval Flaubertovu *Citovou výchovu*. Vyhrocené psycho-stavy líčí i díky četbě Dostojevského a kdesi dokonce výslovně přiznává, že „jen průhledně“ napodobuje Dickense. Což mohl dělat a což dělal, ale nic to nemění na tom, že sám posunul prózu jinam. Psychologické stavy u něj převážily nad holmesovský hmatatelnými fakty, „a to na hranici únosnosti,“ míní Hawes, „a nikdy ji nepřekročí. Přestože se k ní v *Zámku* až nebezpečně přibližuje.“

Přesnosti a věrohodnosti postřehů se Kafka prostě neučil z vody, ale od nejproslulejších svých literárních předchůdců; a své prózy uměl vtáhnout do ryze psychologické reality, za kterou už vedou cesty jen hloub k rochnění v osobních, intimních představách. Ostatně to dokázal oceán Kafkových imitátorů. Byl básník, ale nebásnil přímo a neustále se raději „kontroloval“. Je podstatné, abychom četli jeho prózy a nespokojili se s pozdějšími texty vysvětlovačů, ale Hawes nám aspoň pár zručných vykladačů předhodí. Sebe a... Už před Stachovým veledílem vznikla pozoruhodná kniha profesora Petera-Andrého Alta (ze Svobodné univerzity Berlín), která se jmenuje *Věčný syn*, a ji Hawes ctí a cítí jako „obrazotvorně“ neutroufalejší a analyticky nehlubší. Vedle ní chválí takřka jen životopisce Ritchie Robertsona ze St. John's College v Oxfordu, a jak opakuje, do Kafky sice musíme vstupovat každý sám za sebe, ale těch skutečně dobrých knih o něm je málo, takže cesta k podstatě umí být rychlá jako blesk.

Ivo Fenc

James Hawes: *Proč byste měli číst Kafku, než promarníte svůj život*, Host, 2011, překlad Veronika Schelleová, 320 str.

Poslední člověk na Zemi a Mary Shelley

Přesně dvě století uběhla od jara 1824, kdy začala mladá dáma Mary Shelleyová (1797–1851) pracovat na románu *Poslední člověk* (1826). Právě vyšel česky. Jeho autorku vychoval inteligentní, vzdělaný otec po smrti její maminky při porodu a s nepřekonatelným jejím *Frankensteinem* (1818) pojí *Posledního člověka* téma lidské osamělosti a strašlivosti samoty.

Vdova po básníku Shelleyem napsala silné, i když nevlivné dílo. Svět to dílo sto čtyřicet let úspěšně ignoroval, tak se to prostě občas semele a konečkonců také my – Češi – si schováváme leckteré vymykající se a nedocenené autory, co byli pozapomenuti neprávem; namátkou mě napadají Karel Sabina a Karel Dewetter.

Dewetter byl snílek, pohádkář a fantasta mocné působivosti, schopný vypravěč; ale i Mary Shelleyová je fantasta. Ani ona se nestýchá před sny a *Poslední člověk* přežil, zdá se, a to i první polovinu devatenáctého století, kdy klíčky vystrkoval realismus, zatímco Mary Balzakovou stezkou kráčet neměla a nechtěla jít. Ale otevřenou myslí disponovala a konvenční nebyla ani náhodou. Ve své apokalyptické vizi líčí – ve všech svazcích – takřka totální vyhubení lidstva, ke kterému má dojít koncem našeho století (2073–2100). Prorok byla Mary pochmurný, a jak říká, Zemi potrefí další z pandemií moru. Bude se vracet každé léto a slavné britské království bude ještě předtím překobáváno v republiku.

V čase prvního vydání knihu notně poplivali a neznámý kritik *Monthly Review* si dal v březnu 1826 zvláště záležet, aby ji strhal, ani on ale nepustil nůž gilotiny nadoraz, a píše:

„Síla kompozice není obyčejná. Nerespektuje žádné z pravidel dobrého psaní, jakkoli nese stopy génia, byť zvráceného a zkaženého morbidní vumělkovaností. I když neradi, musíme dílo prohlásit za jednoznačný neúspěch.“

Zbytečně příkrý odsudek? Místo rozumování mrkněme radši za závoj. „Dokážu popsat pocity osamělé bytosti, vždyť se sama tak cítím. A jako poslední relikv lidského plémě. Vždyť všichni moji společníci už propadli záhubě,“ psala si Mary Shelleyová právě 14. května 1824 do deníku a hle, hned 15. května zvěděla o smrti dalšího z přátel, lorda Byrona (byť zahynul už 19. dubna).

Tak se stalo... a právě Byron je i autor působivého literárního díla *Temnota* (1816), kde taky přihlížíme zkáze světa. Shelleyovou inspirovalo a není bez zajímavosti, že lordova vize vyvěřela na svět pod vlivem vzdálené indonéské sopky. Tou – ještě zdaleka – nebyla Krakatoa, ta teprve měla do světa hrůz vstoupit, ale Tambora – a popílek se sice do atmosféry vznesl už roku 1814, ale teprve roku 1816 zapřičinil v Evropě „léto bez slunce“.

Respektive léto „černého slunce“.

Jedním z podstatných aspektů na pozadí románu Mary Shelleyové je autorčina nevíra v revoluce a moc politických zvrátů. A nevěří, že by to mohlo dobře dopadnout, jsme-li (a s výjimkami jsme) v jádru – sami se sebou bojující – zvířata. Leží-li pak okolo věčné války království nebo republika, bude v posledku jedno. Mary nemá iluzi. Je od nich oproštěna – a spolu s příchodem epidemie dýmějového moru se v její variantě budoucího vývoje chovají ti nectnostní i dál nectnostně a ti ctnostní, ehm, sice povětšinou i dál ctnostně, ale nic už nevede nikam.

V boha věřící lord Byron se v románu promítá do – heroické – postavy lorda Raymonda, plně démonického elánu, a naprostý ateista Shelley zase do figury jeho přítele a královského syna (a filantropa) Adriana. Oba jsou nicméně idealizováni až moc a snad nejpregnantněji věc shrnuje moderní překladatel knihy:

„Ti, kteří byli za života nesnesitelní, se proměňují ve vzpomínku ve zdroj útěchy.“

A poslední člověk světa? Stává se jím vypravěč románu Lionel Verney, který ve finále osíří úplně a putuje Itálií doprovázen pouze ovčáckým psem. Bez lidí stráví celý rok v Římě. Ony momenty inspirovaly (vedle mnoha dalších ovlivněných) i Richarda Mathesona, když psal známou novelu *Já, legenda*, a prastarý Shelleyové příběh působí dnes překvapivě aktuálně.

Mimo jiné zachytil i politický populismus, efekt šíření dezinformací, ovládnutí lidí strachem a institucionální erozi norem, která by „za tmy“ stoprocentně nastala. Ve vyústění kniha předvede věru málo naděje a nenabízí ani morální poučení, ani jakékoli vznešené poselství.

Ivo Fencel

Mary Shelley: Poslední člověk. Překlad, poznámky pod čarou a doslov Ladislav Nagy. Pomoc s překladem veršů Petr Onufer. Jako 103. svazek edice Europa vydalo Nakladatelství Academia. Praha 2024. 528 stran.

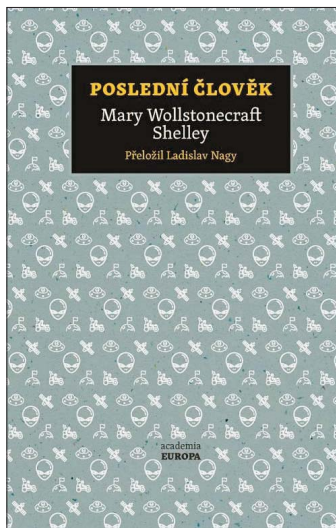
Odposlechnuto

Změny vlád v Polsku se řídí zkratkou TKM neboli *teraz kur-wa my...*
Ondřej Šmigol

Označení *rusáci* prý není korektní, má se tedy říkat *stepní holota* nebo raději *divocí azbukové*.
Grob

Úlohou státu není šířit svobodu, jak řekl v Praze Snyder. Ale nastavit právní i tržní rámeček.
Michael Žantovský / ČRo Plus

Soused mi nedávno řekl, že každý den po probuzení patnáct minut medituje a že mu to změnilo celý život – nestihá autobus, chodí všude pozdě, vyhodili ho z práce, dluží na nájem, žena ho opustila...
CRS

Časem s vědou - září

o velkých činech vědy, techniky a medicíny

„Jakýsi Dr. J. H. van 't Hoff, zaměstnaný na zvěrolékařské škole v Utrechtu, nemá, zdá se, žádnou chuť k exaktnímu chemickému bádání. Uznal za pohodlnější vsednout na Pegasa, zřejmě vypůjčeného ze zvěrolékařské školy, a ve své *La chimie dans l'espace* (Chemie v prostoru, FH) zvěstovat, jak se mu na chemickém Parnasu, na který smělym letem vyšplhal, zjevily atomy uložené ve vesmíru (to je další význam francouzského slova *espace*, FH). Prozaický chemický svět nalezl v těchto halucinacích malé zalíbení; proto se vynasnažil Dr. F. Herrmann, asistent na zemědělském institutu v Heidelbergu, dosáhnout jejího dalšího rozšíření pomocí německého zpracování.

Nevěnoval bych oně práci žádnou pozornost, kdyby ji nebyl z nepochopitelného důvodu Wislicenus (zasloužilý německý chemik, FH) opatřil předmluvou a kdyby ji nebyl vřele doporučil jako záslužné dílo, nikoliv snad žertem, nýbrž s plnou vážností! Mnozí mladí nezkušení chemici by se tím mohli dát svést a mohli by přikládat určitou cenu těmto plytkým spekulacím bez podkladů. Wislicenus tím prohlašuje, že vystoupil z řad exaktních přírodovědců a přestoupil do tábora přírodních filosofů neblahé paměti, které od spiritistů dělí jen to slabé „médiium“.

To napsal velký německý chemik Herrmann Kolbe, v té době devětapadesátiletý.

O co šlo?

Dne 5. září 1874 dvaadvacetiletý nizozemský chemik Jacobus Henricus van 't Hoff zveřejnil v holandštině čtrnáctistránkový spisek s názvem *Návrh na převádění strukturních vzorců dosud používaných v chemii ve vzorce prostorové*. V něm mimo jiné psal: „Jsou-li čtyři vazebná místa uhlíkového atomu nasycena různými skupinami nebo prvky, mohou se tvořit dva a ne více než dva rozdílné čtyřstěny, jež se k sobě mají jako předmět a obraz v zrcadle a které nelze nikterak ztotožnit.“ Poeticky vzato, pokusil se dosavadní obrazy molekul převést v sochy. Řečeno vědecky, založil obor stereochemie.

(Pro úplnost dodejme, že přesně o dva měsíce později v podstatě totéž zveřejnil francouzský chemik Achille le Bel.)

Napřesrok v květnu van 't Hoff brožurku rozšířil ve francouzsky psanou knihu *Chemie v prostoru*, která pak byla roku 1877 přeložena do němčiny (a teprve v této podobě zausilovala o Kolbeho bezživotí).

Na útok náš „svůdce nezkušených chemiků“ navzdory svému mládí reagoval rozvázně, byť s nádechem ironie: „Teorii, které zatím neodporuje žádná skutečnost, je možno pro další posuzování ověřovat pouze experimentálně. Jestliže pak někdo míní, byť je to muž o chemii zasloužilý tak jako Kolbe, že se chemik nemá soužit teoriemi, protože je ještě mladý a zaměstnaný na zvěrolékařské škole, tak já tvrdím, že chování tohoto druhu nelze pokládat za příznak doby, nýbrž za příspěvek k poznání jednotlivce.“ Hned napřesrok pak získal profesuru na univerzitě v Amsterdamu; tam se mimochodem uvedl přednáškou *Fantazie ve vědě*. Kolbeho pamflet následně zveřejnil v předmluvě k dalšímu vydání *Chemie v prostoru* a tím jeho úlet takřkajíc historicky petrifikoval.

(Tady nelze nezpomenout na takzvaný 1. zákon Arthura Clarkea z jeho sbírky esejí *Profily budoucnosti*: „Když významný, avšak postarší vědec konstatuje, že je něco možné, má skoro jistě pravdu. Když konstatuje, že něco je nemožné, velmi pravděpodobně se mylí.“)

Celých sedm let života, které mu ještě zbývaly, musel slovatně lučebník Kolbe pukat vzteky po zjištění, že haněnou práci svým útokem zpopularizoval! A co hůř, ta že získává stále víc příznivců... Zdaleka ne všichni němečtí, natož pak zahraniční chemici se totiž projevovali takhle krátkozrace – slavný Adolf Baeyer ukázal spisek svým žákům se slovy: „Zase jednou se objevila v naší vědě skutečně dobrá myšlenka, která ponese bohaté plody.“

Pravda, nebylo to hned, ale nakonec ona „myšlenka“ vydala „plody“, které i van 't Hoffovu bujnou fantazii daleko překonaly. Kupříkladu devatenáct z dvaceti aminokyselin, základních stavebních prvků bílkovin, existuje ve dvou zrcadlově symetrických formách (dvacátá na to má příliš jednoduchou molekulu). Jejich zrcadlově struktury se nedají v prostoru ztotožnit, stejně tak jako nelze natáhnout levou rukavici na pravou ruku. (O dalších aspektech stereochemie viz *Třeštění v IK 2018/5*.)

Svět molekul je ale ještě mnohem, mnohem rozmanitější – ze stovky milionů dnes známých molekul vyberme k ilustraci alespoň dvě: Z těch přírodních je to uhlovodík nalezený poprvé v hodonínské ropě; jmenuje se *adamantan* a uhlíkový skelet jeho molekuly má tvar krystalu diamantu. Ze sloučenin syntetických zde uveďme uhlíkový „kopací míč“ – *fulleren* C₆₀. (Připomínka pamětníka: Za mých mladých časů se fotbalové míče sešivaly z kousků kůže tvaru šestiúhelníka.)

Jacobus Henricus van 't Hoff mimořádně vynikl hned v několika oblastech fyzikální chemie a ve své době byl považován za jednoho z nejvýznamnějších chemiků světa, však také v roce 1901 dostal vůbec první Nobelovu cenu za chemii. Zemřel roku 1911 v nedožitých devětapadesáti. O pět let starší a mnohem méně slavný Achille le Bel ho přežil o let devatenáct.

František Houdek

Odposlechnuto

Utopeného kocoura nechali zpopelnit. Za pár dnů se nezrušeně vrátil domů živý.

Novinky.cz

Hladina řek v Brně stoupá. Hrozí, že by voda mohla zaplavit sklepy pivovaru a výrazně tak zvýšit kvalitu piva.

JYRKA

Dnes jdu s přítelkyní do planetária. Jsem zvědavý, jak se bude tvářit, až zjistí, že není středem vesmíru.

CPT_PLESARD

Pokud budete posílat reklamu mastičky na penis mé ženě, tak jste vyhodili peníze oknem. Ona ho nemá, já mám ještě staromódní typ ženy.

Bratříček o individualizované reklamě

Nesmrtelnost mladého Werthera

Třeštění letitého popularizátora 142

Stěží bychom mezi sebou našli člověka, který neprožil nějakou podobu nešťastné lásky. A že jich je – lásek i podob! Parafrazováno s Annou Kareninou: „Všechny šťastné lásky jsou si podobné; každá nešťastná láska je nešťastná svým vlastním způsobem.“

I mladý Johann Wolfgang Goethe ji zakusil, když se pár let po dvacítce zamiloval do snoubenky svého přítele – a byl přátelsky odmítnut. V jeho případě se zdrcující zklamání odreagovalo v umělecké tvorbě – během pěti týdnů na počátku roku 1774 vychrlil román *Utrpení mladého Werthera*, jehož titulní hrdina (který svůj příběh vypráví formou dopisů) neopětovanou lásku neunese a vezme si život.

Kniha vyšla anonymně 29. září 1774 pro knižní veletrh v Lipsku. Okamžitě se stala bestsellerem; mnozí mladí muži včetně vévody Saska-Výmarska Karla Augusta si do šatníku opatřili „Wertherovu uniformu“ – žlutou vestu a žluté kožené kalhoty, modrý frak s mosaznými knoflíky, hnědé boty a kulatý klobok. Ženy zase začaly nosit prosté bílé šaty jako Wertherova láska Charlotta.

Následovaly překlady do většiny evropských jazyků (česky až 1901 v nakladatelství Otto). Mluvílo se o Wertherově horečce, na trhu se objevila voňavka „Eau de Werther“, Čiňané dokonce začali pro evropský trh vyrábět Wertherův porcelán!

Ocitujme zde část závěru:

Všechno je tak tiché kolem mne. A má duše tak klidná. Děkuji ti, Bože, jenž těmto posledním okamžikům dáváš tolik vroucnosti a síly. Přistupuji k oknu, má drahá, a vidím, vidím ještě bouřlivě plynoucími mračny několik hvězd věčného nebe! Ne, nespadnete! Věčný duch vás nese na svém srdci, tak jako mne. Viděl jsem oj Velkého vozu, svého zamilovaného souhvězdí. Když jsem v noci od tebe odcházel a vystupoval z vrat, stával právě naproti mně. Jak opojeně jsem často naň hleděl! Kolikrát jsem jej zvednutím ruky učinil znamením, ba svatým mezníkem přítomného blaženství, a ještě – Ó, Lotto, co by mi tebe nepřipomínalo? ... Lističkem jsem poprosil tvého otce, aby ochránil mou mrtvolu. Na hřbitově jsou dvě lípy, vzadu v rohu směrem k polím; tam chci odpočívat. Může to udělat a pro přítele to udělá. Popros ho také. Nemohu chtít na zbožných křesťanech, aby svá těla uložili vedle ubohého nešťastníka. Ach, přál bych si, abyste mě pohřbili u cesty anebo v pouštěném údolí, aby kněz a levita, křičující se, minuli výmluvný kámen a jenom samaritán uronil slzu.

Síla příběhu si však vybrala i krutou daň. Německými zeměmi proběhla vlna sebevražd, takže sám Goethe cítil potřebu přidat do druhého vydání motto tohoto znění: *Bud' muž a nenásleduj mne!* Pár let poté dokonce osobně pomáhal vytažovat tělo dívky, která skočila do řeky a za pasem měla vetknut výtisk jeho románu...

Nakonec se situace zklidnila a vypadalo to, že jedinými stálými přínosy knihy bylo pozvání romantismu do umění a v některých panstvích i začátek úřední registrace sebevražd.

Klid vydržel skoro dvě staletí.

Někdy počátkem 70. let sociolog David Phillips z Kalifornské univerzity procházel (z důvodů, které s dnešním tématem nesouvisí) záznamy FBI a orgánů státní správy, mimo jiné statistiky sebevražd z let 1847–1968. Shledal, že pokaždé, když se na titulních stránkách novin objevilo oznámení o něčí sebevraždě, sáhlo si během následujících dvou měsíců na život v průměru o 58 lidí víc než obvykle. Ve své publikaci, která vyšla v červnu 1974 v *American Sociological Review* pod názvem *Vliv sugesce na sebevraždu*, tento jev nazval „Wertherův efekt“.

Ostatně historie zná řadu konkrétních případů: Když se v roce 1962 záměrně předávkovala léky filmová hvězda Marilyn Monroe, jen v Kalifornii se počet sebevražd barbituráty zvýšil o dvě stě osob za měsíc. Podobně po dobrovolné smrti rockového muzikanta Kurta Cobaina (1994) nebo herce Robina Williamse (2014).

V Německu běžel roku 1981 televizní film *Smrt jednoho školáka*, v němž protagonista skočil pod vlak. Po odvysílání vzrostl počet sebevražd mladých chlapců skokem pod vlak o 170 procent!

Lze pochopit, že pro některé (nejen z nešťastné lásky) existenciálně zjištěné a psychicky nestabilní jedince může senzační a barvitě vylíčené něčí smrtí vlastní rukou znamenat rozhodující kapku. Ukázalo se také, že po zveřejnění takových zpráv došlo k nárůstu havárií aut a letadel. Kamufláž sebevraždy nehodou zřejmě měla ochránit pověst pachatelů, ušetřit jejich rodiny ostudy i bolesti navíc, umožnit příbuzným získat pojistku...

A co je ještě zajímavější, barvitě zprávy o sebevraždách jako by podle psychologů pro některé lidi dočasně dělaly smrt méně strašnou, snad i svým způsobem přitažlivou. Takové přechodné oslabení pudu sebezáchovy pak může vést až k neúnosnému riskování, a to i u profesionálních řidičů či pilotů, takže ohrožení mohou být i náhodní cestující!

Pro boj s Wertherovým efektem několik badatelů Vídeňské univerzity formulovalo pojem „Papagenův efekt“ (Papageno z Mozartovy *Kouzelné flétny* si chce kvůli ztracené lásce vzít život, ale jiné postavy opery ho přesvědčí, že existují i další věci, pro které stojí za to žít.)

Jinak řečeno, stejně jako nadměrně medializované sebevraždy lákají k nápodobě, mohou zprávy o úspěšném zvládnutí nepříznivých okolností výskyt sebevražd snižovat.

Dnes se vyspělá média řídí pravidlem nezveřejňovat detaily sebevražd, což se ukazuje jako účinné. Sociální sítě v tomto směru neusměrňují nic.

František Houdek

Odposlechnuto

Máme vzácnou příležitost držet jednou palce miliardáři, užijme si to. **Petr Koubský o žalobě Rafała Brzowsky na Metu**

V Německu by chtěl žít každý... africký nebo blízkovýchodní přistěhovalce.

ROBOTON

Časem s vědou - říjen

● velkých činech vědy a techniky

Říjen 1604 byl z hlediska vývoje přírodovědy kromobyčejně výživný, neboť v něm padly hned dva historické milníky. Začalo to v severoitalské Padově, na jejíž slavné univerzitě působil coby profesor matematiky, fyziky a astronomie Galileo Galilei, tehdy čtyřicetiletý. Toho času zrovna uzavíral sérii pokusů na svou dobu nevídaných. Představme si to: Uprostřed místnosti leží skoro dva metry dlouhá dřevěná deska, jejíž jeden konec spočívá na dřevěném klínu, takže vznikla nakloněná rovina. V prkně je podélně vyhlouben žlábek vyložený pergamenem, aby byl jeho povrch náležitě hladký. Zatímco fámulus spouští drážkou vyleštěnou mosaznou kouli, Galileo hraje na loutnu rychlou rytmickou píseň. Do jeho hraní však občas vpadne sekvence krátkých ostrých brnknutí. Vydává je osm strun napnutých napříč dráhy tak, aby je koule při překonávání rozezněla. Úkolem badatele je nastavit rozestupy strun tak, aby brnkaly ve stále stejných intervalech. A jelikož stopky v té době ještě zdaleka nebyly na světě a na kratší intervaly jsou nejen přesýpací hodiny, ale dokonce i srdeční tepy příliš nepřesné, měří Galileo časové úseky svižným metronomem své hudby. Jejich pomoci dokáže určit i malou odchylku v pravidelnosti brnknutí.

Když se mu podaří vzdálenosti vyladit tak, aby struny zaznívaly pravidelně, pečlivě si vzdálenost mezi nimi změří a zaznamená. Potom o něco změní sklon roviny a/nebo velikost koule a celý proces opakuje.

S tím se však náš průkopník nespokojil. Byl totiž přesvědčen, že „velkou knihu přírody mohou číst jen ti, kteří znají jazyk, jímž byla napsána, a tímto jazykem je matematika“. A tak udělal to, co jeho pokusy zachovalo pro budoucnost ve formě fyzikálního zákona – dal získaným výsledkům matematickou podobu. V našem případě objevil, že rychlost koule na nakloněné rovině vzrůstá přímo úměrně s časem, její pohyb je tedy rovnoměrně zrychlený neboli probíhá s konstantním zrychlením. V dopise příteli z 16. října 1604 to formuluje takto: „Těleso přirozeně se pohybující na nakloněné rovině bude svou rychlost zvětšovat v poměru své vzdálenosti od výchozího bodu.“ Dodnes uznávané tvary zákona rovnoměrně zrychleného pohybu (formálně ekvivalentní zákonu volného pádu ve vakuu) najde o několik let později, těsně předtím, než ho na jaře 1609 zaujme dalekohled. Tiskem svůj zákon volného pádu uveřejní až v italsky psaném souborném díle *Rozpravy a matematické ukázky vztahující se ke dvěma novým vědám*, které vyjde roku 1638 v Holandsku.

Do konečného finiše tohoto Galileova fyzikálního výzkumu však vpadne senzační událost z astronomie. Ta byla tehdy ještě odkázána na prosté oko a především – neoddělitelně prostrlá s astrologií. Pokud astronomie objevila něco nového, pak astrologie to promptně vyložila z hlediska vlivu na lidstvo i jednotlivce, přičemž s největším gustem interpretovala jevy dočasné a náležitě efektní – především zatmění Slunce a Měsíce, konjunkce planet, průlety komet. Nu a počátek podzimu 1604 nabízel astrologům vizuálně efektní seskupení planet Jupiteru, Saturnu a Marsu v souhvězdí Hadonoše. A což teprve,

když se takřka uvnitř tohoto útvaru znenadání objevila nová hvězda! Jako vůbec první v Evropě ji zřejmě pozoroval 9. října 1604 při západu Slunce italský astronom Ilario Altobelli. Následovala řada dalších v Evropě i v tehdy vyspělých částech světa – Arábii, Koreji, Číně (tam kvůli časovému posunu možná úplně první na světě).

V Praze císaře Rudolfa II. tou dobou působil třiatřicetiletý Johannes Kepler, zřejmě nejvýznamnější astronom počátku 17. století. Z jeho okruhu první spatřil novu 10. října 1604 večer dvorní *meteoroscopus* (pozorovatel jevů v povětří) Jan Brunovský. (Neunikla ani Mikuláš Dačickému z Heslova, který do svých *Pamětí* k počátku roku 1605 napsal: „Hvězda nějaká nová ukazovala jse na obloze nebeské, o kteréž astronomi, oblační hadači, podle smysluov svých báдали a spytovali.“)

V době objevu měla nova jasnost Marsu, koncem měsíce překonala nejjasnější hvězdu na obloze Sirius a dosáhla záře Jupiteru, lidskému oku zmizela v březnu 1606.

Jak Galileo v Padově, tak Kepler v Praze se k osobnímu pozorování novy dostali kvůli nepříznivému počasí až po delším čase, první 28. října, druhý v noci 16./17. října.

Kepler novu studoval přes dva roky, shromáždil data astronomů z celé dostupné Evropy. V roce 1606 publikoval latinské dílo *O nové hvězdě v noze Hadonoše*. V něm především uvedl její přesnou polohu na obloze a z neměřitelné paralaxy vyvodil, že se nenachází ve sféře pod oběžnou drahou Měsíce (kde podle aristoteléské tradice směly probíhat změny), nýbrž mnohem dál, ve vnější sféře stálic, která měla být neměnná.

Dnes víme, že onoho října 1604 nešlo o novu, ale o supernovu. A poněvadž právě Kepler ji popsal ze všech nejlíp, dostala jméno po něm.

A ty slibované dva přelomy? Keplerova (super)nova definitivně vyvrátila dosavadní představy o neměnnosti nebes a Galileův zákon volného pádu zase jako první v přírodovědě přišel na svět za pomoci konkrétně zacíleného a matematicky zpracovaného experimentu.

František Houdek

Odposlechnuto

Špičky svých oborů dostaly na konferenci záladný dotaz: „Kolik je 2×2 ?“

Strojař vytáhl logaritmické pravítko, chvíli s ním laboroval a pak říká: „Je to 3,99.“

Fyzik nahlédl do tabulek, vložil problém do svého počítače a po chvíli oznamuje: „Výsledek leží mezi 3,98 a 4,02.“

Matematik po chvíli soustředění, kdy nevnímá nic okolo, praví: „Řešení neznám, ale mohu dokázat, že existuje.“

Filozof vece: „Co myslíte tím: 2×2 ?“

Logik: „Prosím, definujte 2×2 přesněji.“

Účetní zavřel dveře, opatrně se rozhlédl a ptá se: „A kolik CHCETE, aby to bylo?“

VOYAGER

Jsem zklamaný, nikdo nepřišel na mou přednášku o sarkasmu. A přítom všichni říkali, že „na to jsou tak zvědaví“.

GRS

Něco z Batmana

Třeštění letitého popularizátora 143

Před léty (*IK 2019/12*) jsem tady zatoužil nahlédnout do vědomí lidských velikánů minulosti, dokonce i do zvířat. Jak myslí, pokud myslí? Nakolik disponují něčím, co by se dalo nazvat vědomím? Pokud si vzpomínám, minil jsem to tehdy především jako rozšíření vědeckého poznání... Ostatně podobných „převtělení“ se ve svých dílech dopustila řada umělců, příkladem budiž třeba novela *Proměna* Franze Kafky. Tam stačila trocha fantazie, ale co kdybychom problém „vtělování“ („vdušování“) vzali vážně; slo by to vůbec?

Na to se pokusil odpovědět například americký filosof myslí Thomas Nagel ve slavném eseji *Jaké je to být netopýrem*, zveřejněném roku 1974 v říjnovém čísle *The Philosophical Review*. Netopýry si autor vybral proto, že stejně jako lidé patří k takzvaným vyšším živočichům, zároveň ale „představují rozsah činností a smyslových orgánů tak odlišný od toho našeho, že problém, který chci předestřít, vystoupí obzvlášť živě“. Když to velmi zjednodušíme, autor dochází k závěru, že každý druh organismu je natolik jedinečný, že být kompletně netopýrem nemůže být nikdo jiný než zase jen netopýr. Jinak řečeno, mysl nelze redukovat na holý soubor dat, ale vždycky zbude něco „nad“ nimi. Celý text je plný „bytí“ a „jáství“ a já si netroufám ho rozebírat, nicméně posloužil mi k vlastním úvahám (stejně si to může po svém provést každý čtenář).

Co by tedy vstoupení do cizího vědomí obnášelo? Pomineme-li bájnou telepatii, pak řešení problému, jak dosáhnout stavu „bytí někým jiným“, podle mě určují čtyři základní bariéry.

První je ryze technická: Musíme jednu velmi složitou soustavu signálů (nabranou řekněme z velmi pokročilé elektroencefalografie a funkční magnetické rezonance, schopné takřka nekonečně vysokého prostorového i časového rozlišení) sejmout z jednoho nosiče (mozku-„vysílače“) a zkopírovat ji do soustavy jiné (mozku-„přijímače“). Připustíme čistě hypoteticky, že po vynaložení značného času i úsilí by se ta přeměna obrovského množství chemických reakcí bílkovin v mozku v myšlenku (a naopak) zmapovat dala. Jenže během následného přenosu gigantického kvanta dat bude i při té nejvyšší možné péči nutně docházet k občasným „mutacím“, tedy chybám, bez kterých se neobejde žádný komplikovanější proces.

Bariéra druhá je povahy fyzikální. Obdobně jako v kvantové mechanice nikdy nemůžeme přesně určit současně rychlost a polohu mikročástice (Heisenbergův princip neurčitosti), tak jako v teorii pravděpodobnosti nikdy nemůžeme stav složité soustavy určit do budoucna přesně, ale jen statisticky (prvky chaosu z náhody jsou ze své podstaty nepředpověditelné), stejně tak nemůžeme velmi složitý soubor přenést tak, abychom v cíli dostali výsledek naprosto totožný s předlohou.

Třetí bariéra by se snad dala označit jako psychologická. Každý živý přijímač je trochu jinak okalibrován osobní zkušeností, stejný podnět si „vykládá“ trochu jinak. Každý pojem či termín má pro něj poněkud jiný význam, takže i kopie se nutně liší od matrice.

Čtvrtou bariéru nazvěme rovnou filosofická. Ať už přeneseme lidskou mysl do netopýří, nebo netopýří do lidské, buď zůstaneme pořád člověkem a všechno netopýří budeme zpracovávat z lidského pohledu, nebo své lidské „já“ ztratíme a s ním i veškerý smysl přenosu. Pro případ první uvádí hezký příklad americký neurovědec Marc Hauser: Vstoupíme-li do hlavy psa, pak sice dokážeme zachytit na sto metrů pach několika miligramů moči u patníku, ale tento pach bychom interpretovali jako člověk, tudíž by nám přišel sám o sobě nechutný, zblízka až nesnesitelně intenzivní, a podobně by to dopadlo se spoustou jiných věcí, které pejsci milují, ale nám se z nich zvedá žaludek... Netopýrem tedy vědomě být nemůžeme. A pokud bychom byli, vůbec si to neuvědomíme.

Nu a navrch toho všeho přistupuje úskalí takřkajíc ideové: Z prvních dvou, možná tří bodů výše totiž vyplývá existence jakési šedé zóny kvantovosti a statistické chybovosti, kterou nejsme schopni nikterak „rozklínout“. A tady bude záležet na našem základním světovém názoru – zdali onu v detailech neuchopitelnou zónu přijmeme jako důsledek přírodních zákonů, nebo ji přičkneme Bohu.

Úplný vstup do cizí mysli je tedy nejspíš nemožný, ale snad by se dalo reálně uvažovat o *dílčím* nahlédnutí. Představme si, že bychom uměli alespoň zčásti číst v mysli živáčeků (včetně lidí), řekněme do úrovně silných emocí a představ, základních názorů a záměrů. Co by to přineslo? Vyvinuli jsme se přece jako individuality, nejsme uzpůsobeni ke sdílení cizích třináctých komnat! Za sebe si neumím představit, že bych dokázal přitvrdit proti ostatním lidem, nanejvýš pokud by na tom byli hůř než já. Stejně tak bych stěží mohl trýznivě chovat, potom nešetrně zabíjet a nakonec s chutí pojídat tvory, pokud bych znal jejich bolesti, radosti, touhy, vzteky, strachy...

Kdybychom to zobecnili ještě dál: Pokud by všichni tvorové koexistovali ve vzájemném porozumění, ze světa by vymizela většina soupeření, evoluce přírodním výběrem by se deformovala. „Telepatická slepota“ je tedy nezbytnou podmínkou vývoje života.

Naproti tomu by se zvládnutí hlubší empatie docela hodilo při výzkumu umělé inteligence nebo k rozpoznávání ne-lidských inteligencí mimozemských. Případně dokonce k jejich alespoň rámcovém sblížení s naší lidskou... **František Houdek**

Odposlechnuto

[...] opakujme znovu a znovu panu Bretonovi i panu Prouzovi anebo plukovníku Foltýnovi: lidi k nasranosti nepotřebují Putinovo štvání. Vaše výkony jim k tomu bohatě stačí. **ON**

Je ale dobře si uvědomit, co nás doposud [před migrací] chrání: není to pevný zásadový postoj vlád, jak jsme je měli od doby, kdy se svět dal do pohybu. Chrání nás „ekonomická neatraktivita“. U nás by [migranti] platební karty nefasovali. Stručně řečeno – chrání nás chudoba. A nebojte, aby to tak trvalo i nadále, o to je postaráno. **Ondřej Neff**

DOGMA

AQUAMAN A ZTRACENÉ KRÁLOVSTVÍ – na začátku filmu načurá mimino Aquamanovi do tváře... a úplně stejný pocit budete mít z celého filmu. Pokračování jednoduché, příjemné, barevné zábavy se koná jen po vizuální stránce, obsahově je to tuctová scenáristická trapnost, u níž si pár týdnů po zhlédnutí mám problém vybavit, o čem vlastně byla.

BEETLEJUICE BEETLEJUICE – ten film tak moc nedrží pohromadě, že v příběhu na kusy rozsekaná Monica Bellucci je proti němu chodící reklama na kanagom. Zatímco po zhlédnutí prvního dílu jsem začal být na posmrtný život zvědavý, teď se ho bojím – a ne proto, že by dvojka fungovala jako horor. Prostě a jednoduše: Tim Burton zapomněl vyprávět příběhy – možná ne točit filmy, ale vyprávět příběhy, což bylo to, proč jsme na něj chodili...

BOD OBNOVY – mohl být trapný a hloupý, ale je našťástí jen hloupý. Mohl být sci-fi, ale je to de facto jen natažený díl televizní detektivky. Úvodní lokalizační titulky uvádí, že jde o střední Evropu – a pak se vše odehrává v Praze a okolí. Kriminálka budoucnosti si jako sídlo pronajímá patro v obchodním domě Kotva – a úroveň vyšetřování tomu odpovídá. Tvůrci nic moc nevysvětlují ohledně základního sci-fi nápadu (ačkoliv tvrdí, že lze oživit i těla mrtvá déle než 50 hodin), u angličtiny se neobtěžují s titulky, ale zato tráví nápadně dlouhé minuty záběry na opuštěné silnice, které nemusí trikově upravovat. Vědeckotechnický rozvoj v jimi vymezeném čase je absurdní (možnost nahrát si vlastní vědomí nás čeká prý už v roce 2041), noviny budou mít pohyblivá foto jak v Harrym Potterovi, a podobně bychom mohli pokračovat ještě dlouho předlouho. Raději vše zakončím povzdechem, že je tu také excelentně slyšet generační rozdíl v úrovni mluvy: znělý hlas páně Vlasákův s jasně vyslovenou každou slabikou oproti šumlování mladé generace...

BORDERLANDS – má ve vtipech přesně tolik humoru a v akčních scénách přesně tolik dynamiky a napětí, kolik pobral hlavní záporák charismatu. Čili totální minimum, ne-li nic. Snad to víc dá a řecké hráčům původní hry, ale coby Borderlands nepolibenému mi můžou Borderlands polibit...

FURIOSA – je trochu epičtější, než by musela být, ale je to ve svém žánru fakt dobrý film. Zběsilá jízda je sice o řád lepší a po trikové stránce tak o tři řády věrohodnější, ale kdo ví, co budeme točit my, až nám potáhne na osmdesátý křížek. A mezi námi maxofily: je to větší jízda než jednička.

HAVĚŤ – pavoučí horor, jehož „kontaktní“ způsob natočení byl zajímavý, kdyby divákovi napřed (za doslova rušivého hudebního doprovodu) nepředstavil několik veskrze nesympatických postav a pak se zoufale nesnažil, aby mu jich bylo líto. Slušné efekty, jistou působivost i dobrý nápad s policií zabijí

scénář, který je příliš hloupý na „solidní“ horor a zoufale nudný na popcornovou zábavu.

GODZILLA x KONG: NOVÉ IMPÉRIUM – sice přináší monstra bořící mrakodrapy, jenže na úrovni dětského filmu. Velice hloupého dětského filmu. Strašně moc hloupého dětského filmu. Ignorují se statisíce mrtvých a ozářených, hlavně když všichni společně dříve či později zabojují o správnou věc a dokážou to. King Kong nejenže tu má svoji Pevnost osamění a Horu osudu, ale dokonce i Indianu Jonese a Mini-Me. Dále účinkují: přerostlá můra, přestálí indiáni a přebarvující se technika. (V radioaktivní záři tohoto nesmyslu se i Bod obnovy jeví jako veledílo.)

HUNGER GAMES: BALADA O PTÁČÍCH A HADECH – Amerika objevila, že omlouvat se může i cikánům. Tady navíc víme, jak vše skončí, což zčásti ubírá napětí; a také snaha polidštit kde koho a nechat viníka marasmu a Hladových her někde tam venku mohla být méně úporná. Pořád ale jde o solidní podívanou, která sice mohla být minimálně o půlhodinku kratší, nicméně princip funguje a i přes opakované dojení mu z cecíků – na rozdíl od všeho ostatního – nestříká krev.

KROTITELÉ DUCHŮ: ŘÍŠE LEDU – původní dva filmy měly Krotitele složené ze čtyř chlapů a byly geniální. Další film je složil ze čtyř ženských, a byl to prů...švih. Tady jsou ženské dvě a film je takový polovičatý. Nejmiň krotitelská je v něm totiž ústřední rodina, ostatní aspekty ujdou, a každopádně je to z posledních tří snímků ten nejlepší. Škoda přeškoda těch otravných děcek (i v duši podobě), která řadu věcí zvořou...

MLUV SE MNOU – má nápad trochu zajímavý a trochu ukradený z Opíčí tlapy, ale ve výsledku je to nuda k uzoufání, podpořená tím, že ohrožení teenageři jsou přesně toho typu a charakteru, že jim prostě přejete, co se jim stane a děje. Promarněný, nezáživný potenciál, klamající dobře nechutným nemrtvým tělem.

NAPOLEON – předvádí, s kým velký malý Korsičan bojoval, s kým se vyspal, a Waterloo. Záběry z bitev jsou dobré, jenže celé tažení do Ruska se odbyde třemi scénami a (nejen) na jeho úkor se koná přešvih romantiky. Nedával jsem v dějepise natolik pozor, abych zhodnotil historickou ne/přesnost, ale asi není třeba, neboť být viděn a zapomenut je historickou úlohou celého tohoto spektaklu.

NEVIDITELNÉ ZLO – promarněná hororová příležitost, která zamrzí o to víc, že se jedná o výrazný krok stranou oproti všem těm filmům o strašidelných hračkách, které dlouho útočí, když se nikdo nedívá. Jiný svět se objevil už asi v půlce, některé scény nejsou vůbec špatné a dokonce by to mělo potenciál i na pokračování – jenže na druhou stranu to zabíjí do utahaných vztahových problémů a opotřebovaných motivů. Škoda přeškoda!

OBČANSKÁ VÁLKA – totálně promarnila svou SF stránku. Neexistuje jediný rozumný důvod, proč by se nemohla odehrávat v druhé světové, v původní občanské válce či v jakékoliv jiné;

Z Vetřelceva rodinného alba

Vhodný čas k návštěvě projekce filmu *Vetřelec: Romulus* je všední den dopoledne a vhodnou lokací velké pražské multikino. Je pravděpodobné, že v něm člověk bude prakticky sám, bude procházet rozlehlými prostorami, v nichž tenký nářer prefabrikované vstřícnosti a atraktivitu nedokáže zakamuflovat jejich chladné nepřátelství ke všemu lidskému. Bude si připadat jako v útrožích nadlidsky velkého stroje, nebo snad zkašeného prehistorického dravce, nadlidského cizího organismu, bude bloudit tím zneklidňujícím labyrintem, z vitrín na něj budou poblíkávat plakáty na očekávané letní hity, z názvu jednoho z nich – *Námi to končí*

– uslyší zlověstné proroctví. Otevře si průlez a skomírající světýlka u stropu chodby ho dovedou do ztemnělého sálu. Nebude schopen rozpoznat, jestli je v té černotě spolu s ním ještě někdo.

Když se na plátně rozběhne upoutávka na českou komedii, bude se mu chtít křičet, ale neudělá to, stejně by to nemělo cenu. V tomhle vesmíru vás přece nikdo neuslyší, až budete křičet. Pětačtyřicet let od premiéry prvního dílu *Vetřelce* by snad mělo stačit, aby si to publikum zapamatovalo.

Jednou za čas mu to připomene nový vetřelcecký film, *Vetřelec: Romulus* je už sedmý. Natočil ho režisér mladší generace a hrají v něm mladí herci, záměrně a často ale upozorňuje na svou věkovitost: Nejsem první. Nejsem nový. Jsem tvoje děja vu. Ukážu ti už viděné tak, žes to ještě neviděl. Čím víc je ale na plátně nejrůznějších odkazů pro pamětníky a více či méně zdařilých variací scén známých už z dřívějšíka, tím víc se zá-

žitek sledování nového *Vetřelce* vzdaluje šoku ze zhlédnutí toho původního v režii Ridleyho Scotta. Tehdy to ani v nejmenším nebyl film pro pamětníky, v něčem působil nově, suverénitou, invencí a přímočarostí, s níž vyprávěl jednoduchý žánrový příběh tak, aby neztratil atributy té žánrovosti, byl napínavý k nevydržení a místy děsivý a zároveň vypadal jako umělecké dílo, výplod kruté fantazie.

Byl to taky film, který nepotřeboval, aby se k němu něco dodávalo, aby se rozšiřovala a osvětlovala jeho mytologie, do detailů ukazoval jeho svět a mechanismus jeho fungování. Úplně stačilo to základní: existuje vesmír, jeho vyjádřením však

není obraz nebe poseté hvězdami, ale nezměrná a nepřátelská nicota mezi nimi, jeho základní formou je absence. V něm lidé, vyslanci světa lidí, který je řízený temnými silami, jež z jednotlivců dělají jen loutky, které je možné kdykoli obětovat. A pak je tu *Vetřelec*, „dokonalý organismus“, jak ve filmech mnohokrát zazní. Dokonalý proto, že soustředěný na jediné – zabijení a množení se – a dokonale tomu uzpůsobený (i když tedy jeho životní cyklus je trochu složitější). Vlastně je nepřipadné o něm mluvit jako o „vetřelci“, on přece do toho chladného a nevlidného kosmu patří daleko víc než jeho křehcí lidští protivníci. To oni jsou vetřelci, vymykají se svými city, snahou si navzájem pomoci, najít pro sebe nějakou naději. A kosmos jim – aspoň většině z nich – tu jejich nepatříčnost ukáže. Předhodí je svému perfektnímu výtvoru, esenci, ať si s nimi pohraje, zabije je, vezme si je způsobem, který často připomíná znásilnění. [...]

Ondřej Štindl / Týdeník Echo

pak to mohl být obstojný válečný film, byť logika jet přes pluku Ameriky proměněné ve válečnou zónu jen kvůli rozhovoru s odkecaným prezidentem není nepodobná logice, podle níž má smysl zachraňovat čtvrtého Ryana. Samozřejmě, že v průběhu doby se ukáže, že separatisté jsou ti zlí, ačkoliv se nedozvíte proč, kdo ani jak, ale pořád to mohl být docela obstojný snímek, kdyby na stěnu nepověsil sci-fi motiv a za celé dvě hodiny z něj nevystřelil...

OPPENHEIMER – krystalická esence neschopnosti (nejen) českých scenáristů. Jestliže ti natahují děj příjizdáním a přicházením postav, tento film je složen jenom z toho! Titulní hrdina většinu ze tří hodin někam přicestovává a přichází, s Einsteinem konzultuje na procházce, a když už se náhodou něco děje, tak obvykle mimo kamery, a jen se o tom mluví nebo se ukazují noviny. Bez pár exteriérů a hollywoodských hvězd to klidně mohla natočit naše televize, protože záběrů obnažených řader je tu víc než atomovek.

Posthirošimský schvalovací proces sice je zajímavá souvislá pasáž, ale přichází až v době, kdy divák celkem oprávně-

ně očekává nějaké svižnější zakončení, a o vlastní stavbě zbraňe možná schopné zničit svět se tu dozvíte k uzoufání málo.

VOVNÍK – viděl jsem v předpremiéře, po níž následovala beseda s režisérem, který nám vysvětlil, že záměr byl poněkud odlišný, výsledek taky, a že stejně plánuje film přestříhat, aby další diváci viděli zase trochu jiný snímek. Každopádně naše verze byla hloupá asi tak jako víra scenáristy, že když vodník sáhne v horké letní noci svou mokrou, studenou, slizkou rukou holce na zadek, tato se ani neprobudí. Prostě jak je ten film levnej, tak je blbej, a jestliže měl jakous takous šanci v rámci čistě studentských filmů, pouštět jej na velkém plátně je neodpouštitelné.

VŘÁNA – novou verzi klasiky lze definovat parafrází z Trháku: jak je ten film blbej, tak je nudnej. Nicméně přesto mám tři dobré zprávy a tři spoilery: 1) pro ty, co neusnou: na konci se dočkají krvavé akce v Rudolfinu, 2) pro černé: se správnou barvou kůže neumřete ani ve filmu o smrti, 3) pro Pražáky: zásvětí je na nákladovém nádraží Žižkov.

Filip Gotfrid

Nominace ČKĚ za ročník 2023-2024

Mikropovídka

Markéta Holá: Malfunkce
Jan Vrána: Medart
Petra Pazderková: První zákon

Krátká povídka

Jaroslav Havlín: Sourozenectvo spravedlivých
Jaroslav Svoboda: Návod
Barbora Urbancová: Zaplacený život
Jan Vrána: Pod mostem
Martin Vondráček: Přestupní

Povídka

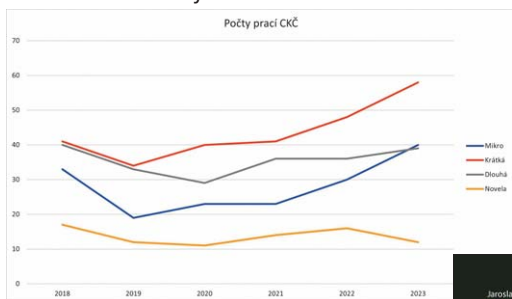
Vlastimil Boháč: Časový odpad
Katarína Hrnčířová: Poradňa pod magickým orechom
Pavel Kovařík: Jedna zastávka na cestě ke světlu
Jitka Nadymáčková: Těžítko Sklodowských
Michal Molhanec: Šamanka

Novela

Lucie Hřebečská: Murus imperii
Andrea Madárová: Sběratel
Lea Schröpferová: Nepopsaný list

Robot

Vlastimil Boháč: Časový odpad
Lucie Hřebečská: Murus imperii
Martin Novák: Z kroniky města

Statistika:

Celkem hodnotilo porotců 33
Mikropovídky 25
Krátké povídky 20
Povídky 20
Novely 18

Celkem bylo hodnoceno prací 149
Mikropovídky 40
Krátké povídky 58
Povídky 39
Novely 12
Celkem bylo autorů 114

Výsledky 35. ročníku soutěže o Stříbrnělesklý halmochron

1	Lucie Tringelová Kaňová	Restart	220
2	Viktor Labský	Supersymetriotron	182
3	LadyKopřivaA	Vábení Tagotty	162
4	Dalibor Boubín	Máš to v genech	149
5	Vítězslava Felcmanová	Poklad v panském domě	127
6	Jiří Vondráček	Všechny sny splněny	124
7	Petr Glabazňa	Ashův nadčasový trip	122
8	Lubomír Chlup	Válka s hydrem	119
9	Lukáš Bozděch	Morový sloup	114
10	Hana Backová	Časová lékařka	100
11	Michaela Labáková	Chambrock	97
12	Nikola Vítková	Mina	95
13	Adéla Kvasničková	Rudý koberec	75
14	Eliška Drongová	Jedna malá chyba	74
15	Vojtěch Kinter	Knajpa na orbitě	69

NON FICTION

Jaroslav Olša, Jr.

V odlesku Hollywoodu

Čeští a českoslovenští konzulové v Los Angeles

Jak říkával Egon Čierny: „Když se nepochválím sám, nikdo jiný to za mě neudělá.“ Takže zde následuje pár komentářů vydavatele knihy *V odlesku Hollywoodu*:

Ta se zabývá malým střípkem historie ČSR, dějinami jedné její diplomatické služby, dá se říci, že jde o pohled z ministerstva zahraničí. Diplomatické zdroje jsou však českým badatelům obvykle trochu cizí (nikdo třeba zatím nezpracoval archivy velvyslanectví a konzulátů, které bez přerušení fungovaly i na okleštěném území Druhé republiky, ale to jen pro ilustraci). Takže dějiny konzulátů na západním pobřeží USA od konce 19. století až do současnosti byly zatím nezmapovanou částí česko-amerických dějin (včetně těch krajanských). Osudy konzulů od časů Rakousko-Uherska po dnešek jsou zajímavé, ale také komplikované, zejména v době protektorátu, kdy třeba generální konzul Bohuš Beneš, synovec prezidenta Edvarda

Beneše, aktivně pracoval s hollywoodskými studii s cílem využít propagandistické síly filmu při osvobození ČSR.

V knize ale najdete i úsměvné detaily, třeba na straně 110 uvidíte za generální konzulkou Hlavsovou nábytek, který konzulátu při stěhování v roce 1995 zanechali Švédové. A co byste řekli, je tam dodnes. Nebo se dozvíte, že jedním z předchozích majitelů rezidence konzula byl Ronald Reagan a po něm zpěvačka Peggy Lee. **ZR**

Jaroslav Olša, Jr.: *V odlesku Hollywoodu, Nová vlna, 2024, barevné ilustrace a fotografie, 176. str., 420 Kč*

